

WYPEŁNIA ZDAJĄCY

KOD

--	--	--

PESEL

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

*miejsce
na naklejkę*

**PRÓBNY EGZAMIN MATURALNY
Z GEOGRAFII
POZIOM ROZSZERZONY**

DATA: **kwiecień 2020 r.**

CZAS PRACY: **180 minut**

LICZBA PUNKTÓW DO UZYSKANIA: **60**

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 27 stron (zadania 1–36) oraz barwny materiał źródłowy (strony I–IV). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Barwny materiał źródłowy możesz wyrywać ze środka, ale po zakończeniu pracy włóż go do arkusza egzaminacyjnego.
3. Wskazane zadania wykonaj na podstawie barwnego materiału źródłowego. Barwną mapę szczegółową – materiał źródłowy do zadań od 1. do 5. – zamieszczono na stronie I załącznika.
4. Odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
5. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
6. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
7. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie będą oceniane.
8. Możesz korzystać z linijki, lupy i kalkulatora prostego.
9. Na tej stronie oraz na karcie odpowiedzi wpisz swój numer PESEL i przyklej naklejkę z kodem.
10. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.

NOWA FORMUŁA

MGE-R1_1P

Zadania od 1. do 5. wykonaj, korzystając z barwnej mapy szczegółowej okolic Dąbrowy Górniczej (strona I barwnego materiału źródłowego).

Zadanie 1.

Na fotografii przedstawiono fragment Zalewu Przeczycko-Siewierskiego.

www.m.peuk.fiiz.pl

Zadanie 1.1. (0–1)

Zaznacz nazwę miejscowości, którą na fotografii oznaczono literą X.

- A. Siewierz
- B. Boguchwałowice
- C. Zarzecze
- D. Tuliszków

Zadanie 1.2. (0–1)

Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Fotografia została wykonana z samolotu znajdującego się nad

- A. wzniesieniem Ostra Góra (D3).
- B. zaporą na Czarnej Przemszy (B2).
- C. parkingiem przy drodze krajowej nr 78 (B2).
- D. murowanym, zabytkowym kościołem przy drodze krajowej nr 1 (C2).

Zadanie 2. (0–1)

Podaj dwie charakterystyczne cechy rzeźby obszaru przedstawionego w polu mapy IJ4 na północ od miejscowości Niegowonice i Grabowa.

1.
2.

Zadanie 3. (0–1)

Podaj dwie różnice środowiska geograficznego obszarów pokrytych lasami: las Szeligowiec (AB1) i las Bienia (EF4/5).

1.
.....
.....
.....
2.
.....
.....
.....

Zadanie 4.1. (0–2)

Odszukaj na mapie zakłady przemysłowe zaznaczone w polach FG5, E5/6, I1, J1, A5, GH3. Przyporządkuj do każdej z poniższych grup przemysłu po dwa zakłady przemysłowe – wpisz nazwy tych zakładów we właściwe miejsca.

Przemysł paliwowo-energetyczny:

1.
2.

Przemysł mineralny:

1.
2.

Przemysł metalurgiczny:

1.
2.

Zadanie 4.2. (0–1)

Na podstawie mapy podaj główny pozaprzyrodniczy czynnik lokalizacji koksowni na obszarze przedstawionym w polu FG5.

.....
.....

Zadanie 5. (0–1)

Oblicz wysokość Słońca w momencie górowania w dniu równonocy w miejscu, w którym znajdują się ruiny zamku w Siewierzu (pole D1/2). Zapisz obliczenia.

Obliczenia:

Wysokość Słońca:

Zadanie 6.

Zadanie wykonaj na podstawie rysunku, na którym numerami 1–8 oznaczono planety Układu Słonecznego, a literami A–B pasy planetoid (strona II barwnego materiału źródłowego), i poniższego tekstu przedstawiającego jedną z hipotez tworzenia się planet.

Około 4,7 miliarda lat temu wirujący obłok gazowo-pyłowy zaczął zapadać się grawitacyjnie. W centralnej części obłoku powstało Protosłońce, wokół którego utworzył się wirujący dysk protoplanetarny. Gdy temperatura wewnątrz obłoku osiągnęła 10 mln °C, Protosłońce rozblęślo, stając się Słońcem, a cząsteczki pyłu łączyły w coraz większe bryły materii – planetozymale. Bliżej Słońca, gdzie temperatura była najwyższa, mogły kondensować pierwiastki i związki ciężkie, tworząc grudki materii zbudowane głównie z metali i krzemianów. W zimniejszych rejonach kondensowały lekkie pierwiastki – wodór i hel – w postaci lodu. Około 3,5 miliarda lat temu dzięki grawitacyjnemu oddziaływaniu dużych planet oraz silnemu wiatrowi słonecznemu pozostałości dysku zostały wyrzucone z wnętrza Układu Słonecznego. Gazy i pyły niewykorzystane do budowy planet utworzyły pas asteroid za orbitą Marsa oraz pas Kuipera położony za orbitą Neptuna.

Na podstawie: www.esop2009.pl

Zadanie 6.1. (0–1)

Planety Układu Słonecznego ze względu na budowę można podzielić na planety grupy ziemskiej oraz planety olbrzymy.

Wyjaśnij, dlaczego planety grupy ziemskiej mają inną budowę niż planety olbrzymy.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 6.2. (0–1)

Oceń, czy poniższe informacje są prawdziwe. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

1.	Planety krążące bliżej Słońca niż pas planetoid oznaczony literą A mają krótszy czas obiegu wokół Słońca niż pozostałe planety Układu Słonecznego.	P	F
2.	Numerami 1, 2, 3 i 4 oznaczono kolejno planety: Merkury, Mars, Ziemia, Wenus.	P	F
3.	Pas Kuipera, skupisko ciał niebieskich, wśród których znajduje się Pluton, oznaczono na rysunku literą B.	P	F

Zadanie 7. (0–1)

Zadanie wykonaj na podstawie barwnej fotografii przedstawiającej oświetlenie Ziemi (strona II barwnego materiału źródłowego).

Uzupełnij zdanie – wpisz jedno z określeń podanych w nawiasie. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Na fotografii przedstawiono Ziemię znajdującą się w (najmniejszym / największym) oddaleniu od Słońca podczas ruchu obiegowego.

Uzasadnienie:

.....

.....

.....

.....

Zadanie 8. (0–2)

W tabeli podano informacje odnoszące się do cyrkulacji powietrza w strefie międzyzwrotnikowej oraz do oświetlenia Ziemi w wybranych dniach w roku.

Przyporządkuj poniższe informacje do wymienionych w tabeli dni w roku. Wstaw znak X w odpowiednie komórki tabeli.

Informacja	21 III	22 VI	22 XII
W tym dniu okołorównikowy pas niskiego ciśnienia atmosferycznego jest przesunięty na półkulę północną.			
W tym dniu stały niż atmosferyczny występujący między komórkami Hadleya, znajduje się między zwrotnikiem Koziorożca a równikiem.			
Od tej daty na półkuli północnej przez najbliższe pół roku dzień jest dłuższy od nocy.			
W tym dniu Słońce góruje w zenicie nad równikiem.			

Zadanie 9. (0–1)

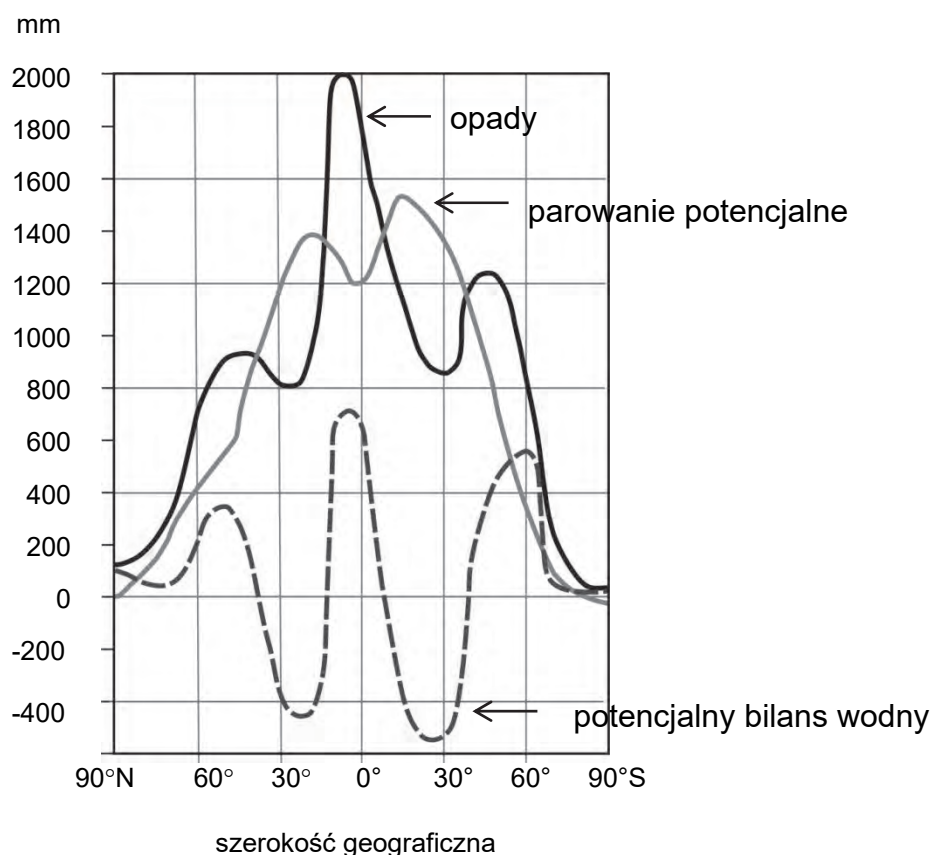
Dokończ zdanie – zaznacz odpowiedź A albo B oraz jej uzasadnienie spośród odpowiedzi 1–3.

Na Półwyspie Skandynawskim w porównaniu z Półwyspem Labradorским średnia roczna temperatura powietrza jest

A.	niższa,	gdyż	1.	większość obszaru Półwyspu Skandynawskiego jest położona w wyższych szerokościach geograficznych niż Półwysep Labradorski.
			2.	tylko Półwysep Skandynawski oblewają wody prądu morskiego płynącego z niższych szerokości geograficznych.
B.	wyższa,		3.	Półwysep Skandynawski leży w zasięgu oddziaływania całorocznego ośrodka wysokiego ciśnienia.

Zadanie 10.

Na wykresach przedstawiono średni roczny południkowy rozkład parowania potencjalnego, opadów atmosferycznych i potencjalnego bilansu wodnego w milimetrach na rok.

Na podstawie: R. Domachowski, D. Makowska, *Geografia. Vademecum maturzysty*, Warszawa 2009.

Zadanie 10.1. (0–1)

Na podstawie wykresów oceń, czy poniższe informacje są prawdziwe. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

1.	W środkowej części Antarktydy opady atmosferyczne są bardzo małe z powodu tworzenia się tam całorocznego ośrodka niskiego ciśnienia.	P	F
2.	W strefie klimatów umiarkowanych na półkuli północnej występuje większa roczna suma opadów atmosferycznych niż w strefie klimatów umiarkowanych na półkuli południowej.	P	F
3.	W szerokościach okołozwrotnikowych ujemny potencjalny bilans wodny wynika z faktu, że parowanie potencjalne przewyższa opady.	P	F

Zadanie 10.2. (0–2)

Wyjaśnij, dlaczego w strefie międzyzwrotnikowej występuje zróżnicowanie wielkości opadów atmosferycznych. Uwzględnij zróżnicowanie stałych ośrodków barycznych w tej strefie.

.....

.....

.....

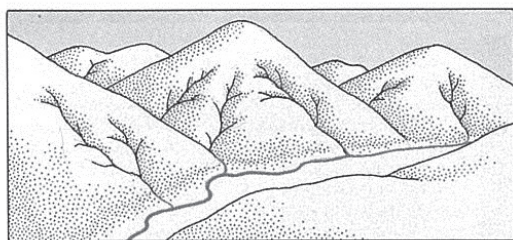
.....

.....

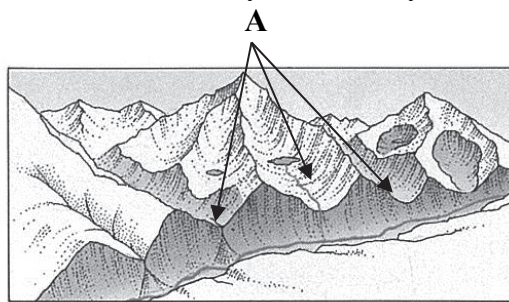
.....

Zadanie 11. (0–1)

Na rysunkach przedstawiono rzeźbę wybranego obszaru górskiego przed zlodowaceniem oraz po ustąpieniu lodowca górskiego. Literą A i strzałkami wskazano wybrane doliny.

Rys. 1. Obszar przed zlodowaceniem

Rys. 2. Obszar po zlodowaceniu

Na podstawie: W. Stankowski, *Geografia fizyczna z geologią*, Warszawa 1996.

Na skutek działalności lodowca górskiego rzeźba obszaru uległa przeobrażeniu, czego przykładem jest powstanie dolin zawieszonych, oznaczonych na rysunku literą A.

Na podstawie rysunków wymień dwie inne zmiany w rzeźbie przedstawionego obszaru, które zaszły wskutek działalności lodowca górskiego.

1.

2.

Zadanie 12. (0–1)

Zadanie wykonaj na podstawie fotografii przedstawiającej halit – minerał skałotwórczy tworzący jedną ze skał osadowych (strona II barwnego materiału źródłowego).

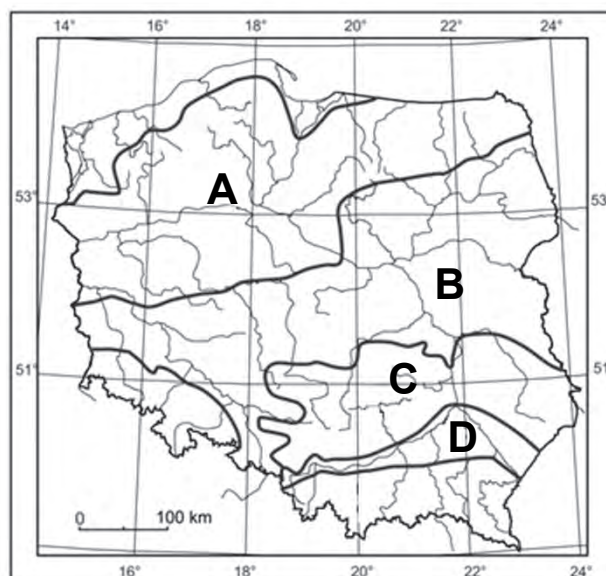
Dokończ zdanie – zaznacz odpowiedź A, B albo C oraz jedną spośród odpowiedzi 1–3.

Minerał przedstawiony na fotografii tworzy skałę osadową

A.	okruchową,	która jest wykorzystywana do produkcji	1.	sody i kwasu solnego.
B.	pochożenia organicznego,		2.	chloru i kwasu siarkowego.
C.	pochożenia chemicznego,		3.	nawozów azotowych i fosforowych.

Zadanie 13. (0–1)

Na mapie literami od A do D oznaczono wybrane pasy rzeźby Polski.

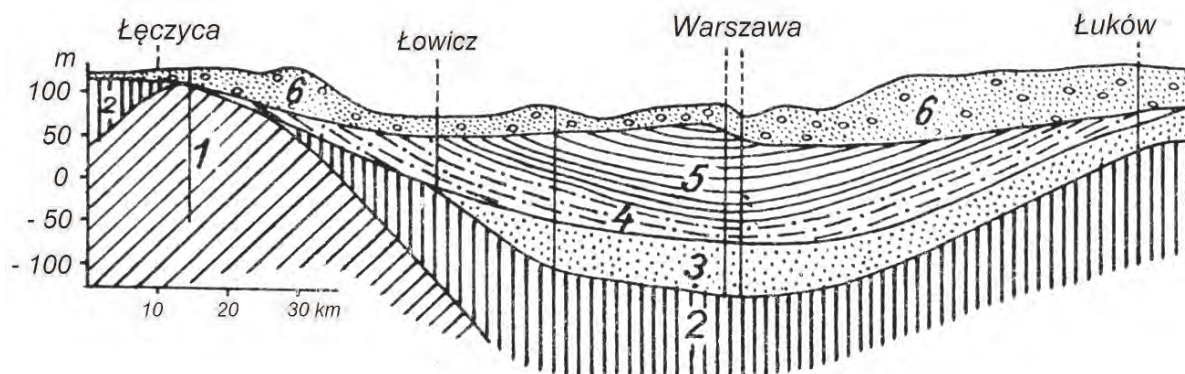
Na podstawie: *Atlas geograficzny dla szkół ponadgimnazjalnych*, Warszawa 2012.

Oceń, czy poniższe informacje są prawdziwe. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

1.	W pasie rzeźby oznaczonym na mapie literą C występują między innymi gleby utworzone na podłożu lessowym oraz ze skał węglanowych i siarczanowych.	P	F
2.	W pasie rzeźby oznaczonym na mapie literą B dominują gleby utworzone ze skał akumulacji lodowcowej i wodnolodowcowej przy udziale borów sosnowych i mieszanych oraz lasów liściastych.	P	F
3.	Największy w Polsce kompleks gleb bagiennych i pobagiennych występuje w pasie rzeźby oznaczonym na mapie literą A.	P	F

Zadanie 14.

Poniżej przedstawiono przekrój geologiczny przez okolice Warszawy.

1 – wapienie jurajskie, 2 – margle kredowe, 3 – piaski oligoceńskie,
4 – piaski i łył miocenne formacji węgla brunatnego, 5 – łył pliocenne, 6 – gliny polodowcowe

Na podstawie: M. Książkiewicz, *Geologia dynamiczna*, Warszawa 1968.

Zadanie 14.1. (0–1)

Na podstawie przekroju geologicznego wykaż wpływ budowy geologicznej na obecność oligoceńskich wód subartezyjskich w okolicach Warszawy.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 14.2. (0–1)

Oceń, czy poniższe informacje są prawdziwe. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

1.	Wahania zwierciadła wód gruntowych występujących w utworach czwartorzędowych są wywoływane tylko przyczynami naturalnymi.	P	F
2.	Wody, które występują w warstwie piasków oligoceńskich, są wodami zaskórnymi i należą do wód strefy aeracji.	P	F
3.	Wody poziomu oligoceńskiego są czystsze niż wody poziomu czwartorzędowego.	P	F

Zadanie 15. (0–2)

Podaj nazwę ustroju rzecznego dominującego w Polsce. Wymień dwa negatywne skutki dla gospodarki wynikające z cech ustroju rzecznego Polski.

Nazwa ustroju rzek

Skutki:

1.

.....

2.

.....

Zadanie 16. (0–2)

Zadanie wykonaj na podstawie mapy województwa łódzkiego (strona III barwnego materiału źródłowego) i poniższej fotografii, na której przedstawiono okolice Tomaszowa Mazowieckiego.

www.poland24h.pl

Podaj, który typ krajobrazu – młodogłacjalny czy starogłacjalny – występuje w okolicach Tomaszowa Mazowieckiego. Odpowiedź uzasadnij, podając trzy cechy krajobrazu tego obszaru.

Typ krajobrazu

Cechy krajobrazu:

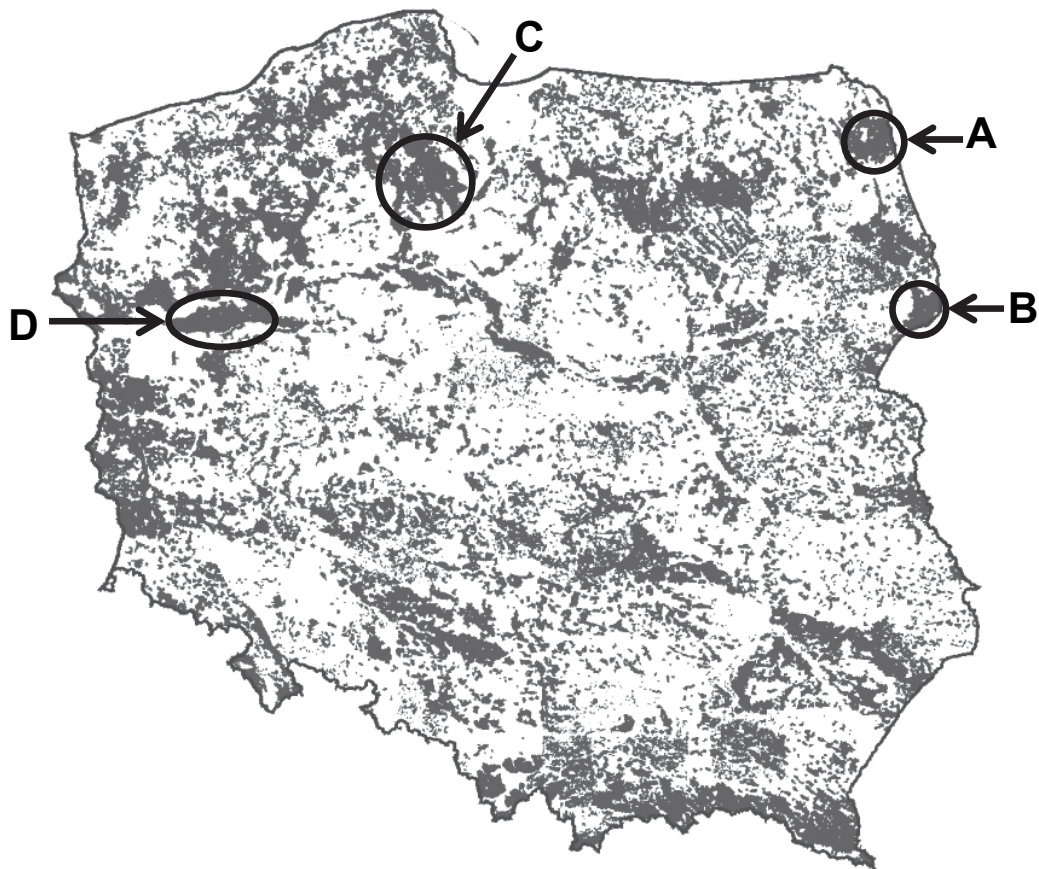
1.

2.

3.

Zadanie 17. (0–2)

Na mapie literami A–D oznaczono wybrane obszary Polski, na których występują zespoły leśne opisane w tabeli.

Na podstawie: www.bdl.lasy.gov.pl

W tabeli przedstawiono opis dwóch zespołów leśnych.

Przyporządkuj do każdego opisu właściwy obszar leśny – zaznacz jedną z dwóch liter A albo B oraz C albo D. Podaj nazwę własną obszaru leśnego, którego dotyczy opis.

Opis zespołu leśnego	Obszar (zaznacz literę)	Nazwa własna zespołu leśnego
Dużą część stanowią lasy o charakterze pierwotnym. Najbardziej rozpowszechnione są lasy grądowe z przewagą grabów i dębów.	A / B	
Jeden z największych kompleksów borów sosnowych w Polsce. Lasy porastają m.in. obszar rozległych równin sandrowych.	C / D	

Zadanie 18.

Zadanie wykonaj na podstawie własnej wiedzy i fotografii (strona III barwnego materiału źródłowego), na której przedstawiono profil gleby występującej na półkuli północnej, w tym – także w Polsce. Na profilu gleby numerami od I do IV oznaczono wybrane poziomy glebowe.

Zadanie 18.1. (0–1)

Dokończ zdanie – zaznacz odpowiedź A, B albo C oraz jej uzasadnienie spośród odpowiedzi 1–3.

Na fotografii przedstawiono profil

A.	gleby brunatnej,	o czym świadczy	1.	występowanie poziomu IV w profilu gleby.
B.	gleby biellicowej,		2.	duża miąższość profilu gleby przekraczająca 1 m.
C.	czarnej ziemi,		3.	jasna barwa poziomu II oraz rdzawa barwa poziomu III.

Zadanie 18.2. (0–2)

Przyporządkuj poziomy glebowe, oznaczone na fotografii numerami, do podanych poniżej informacji odnoszących się do zawartości głównych składników organicznych i mineralnych. Wpisz właściwe numery I–IV obok podanych informacji.

Poziom bogaty w związki żelaza

Poziom bogaty w związki organiczne

Poziomy ubogie w związki organiczne i mineralne,

Zadanie 19. (0–2)

W tabeli podano gęstość zaludnienia czterech wybranych województw Polski w 2014 r.

Województwo	Gęstość zaludnienia (osoby/1 km ²)	Przyczyna (wpisz literę wybraną spośród A–E)
śląskie	372	
małopolskie	222	
lubuskie	73	
podlaskie	59	

Na podstawie: *Regiony Polski 2015*, Warszawa 2015.

Dobierz do województw wymienionych w tabeli po jednej głównej przyczynie gęstości zaludnienia na obszarach tych województw. Wpisz właściwe litery w odpowiednie komórki tabeli.

- A. Stałe wyludnianie się wsi oraz mało żyzne gleby.
- B. Obecność dużej konurbacji o charakterze przemysłowym.
- C. Duże zalesienie regionu oraz brak miast o liczbie ludności powyżej 200 tys. osób.
- D. Kopalnie rud miedzi, wokół których rozwinęły się miasta górniczo-hutnicze.
- E. Duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych oraz duża aglomeracja monocentryczna.

Zadanie 20. (0–1)

W tabeli przedstawiono wartość wskaźnika obciążenia demograficznego w 2010 roku oraz jego prognozę do 2040 r. w regionach świata bardziej rozwiniętych (A) i mniej rozwiniętych (B).

Region świata	Liczba osób w wieku 14 lat i mniej (<i>a</i>) oraz 65 lat i więcej (<i>b</i>) na 100 osób w wieku od 15 do 64 lat				
	wiek	2010 r.	2020 r.	2030 r.	2040 r.
A	<i>a</i>	24,3	25,6	26,0	25,8
	<i>b</i>	23,8	30,2	37,7	42,5
B	<i>a</i>	44,3	41,7	38,3	36,1
	<i>b</i>	8,9	11,3	14,8	19,2

Na podstawie: stat.gov.pl

Uzupełnij zdania. Wpisz właściwe litery (A lub B), którymi oznaczono dane regiony świata.

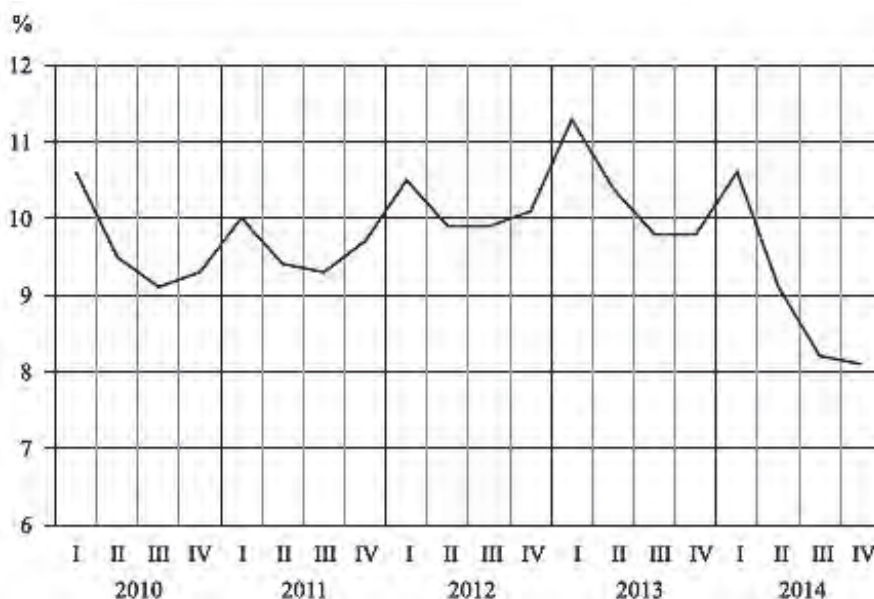
W 2040 roku wartość obciążenia demograficznego będzie większa w regionie

W 2010 roku osoby w wieku 15–64 lat stanowiły większy odsetek ludności w regionie

Do 2040 roku udział ludności w wieku poprodukcyjnym będzie dynamiczniej wzrastał w regionie

Zadanie 21. (0–1)

Na wykresie przedstawiono stopę bezrobocia w wybranym województwie Polski w poszczególnych kwartałach lat 2010–2014.

Na podstawie: *Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa mazowieckiego w 2014 r.*,
warszawa.stat.gov

Wyjaśnij, dlaczego stopa bezrobocia zmienia się w ciągu roku.

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 22. (0–2)

W tabeli przedstawiono strukturę ludności według grup wieku dla wybranych państw w 2015 r.

Państwo	Struktura ludności według grup wieku w %		
	0–14 lat	15–59 lat	60 lat i więcej
	30,8	60,3	8,9
	18,6	56,7	24,7
	16,5	69,8	13,7
Polska	15,0	62,6	22,4

Na podstawie: *Rocznik Demograficzny 2016*, Warszawa 2016.

Uzupełnij tabelę. Wpisz właściwe kraje wybrane z podanych poniżej.

Indie

Francja

Chiny

Japonia

Zadanie 23. (0–1)

W Europie dominującą liczebnie religią jest chrześcijaństwo z takimi wyznaniem jak katolicyzm, prawosławie i protestantyzm.

Dobierz do podanych poniżej informacji odpowiednie wyznanie i nazwę państwa, w którym to wyznanie dominuje. Wyznania dobierz spośród podanych we wstępie do zadania, a nazwy państw – spośród podanych poniżej.

Albania

Białoruś

Francja

Szwecja

1. Wyznanie to jest rozpowszechnione m.in. w Niemczech. Kładzie nacisk na pracę człowieka, która stanowi czynnik niezbędny do zbawienia.

Wyznanie:

Państwo:

2. Święta kościelne są obchodzone według kalendarza juliańskiego.

Wyznanie:

Państwo:

Zadanie 24. (0–1)

Tekst dotyczy rozpowszechnienia języka angielskiego na świecie.

Funkcję uniwersalnego języka handlu, dyplomacji, nauki i literatury pełniły greka i łacina, potem język francuski, a w czasach nowożytnych rolę tę przejął język angielski. Językiem angielskim jako ojczystym posługuje się obecnie około 500 milionów osób m.in. w Wielkiej Brytanii, USA, Kanadzie, RPA, Australii, Gujanie, Nigerii, Ghanie, a jako obcym – około 2 miliardów osób i ta liczba nadal rośnie.

Na podstawie: jezykowo.pase.pl

Uzasadnij dwoma argumentami, dlaczego język angielski stał się językiem uniwersalnym.

1.

.....

.....

2.

.....

.....

Zadanie 25.1. (0–1)

Na planie przedstawiono podział administracyjny miasta stołecznego Warszawy.

Na podstawie: warszawa.stat.gov.pl

W tabeli przedstawiono dane dotyczące zagadnień demograficznych wybranych dzielnic Warszawy w 2016 r.

Dzielnica Warszawy	Urodzenia żywe	Zgony	Saldo migracji ogółem
	w liczbach bezwzględnych		
Białołęka	2152	478	1752
Ochota	810	1206	63
Praga Północ	696	974	–381
Śródmieście	1058	1956	–379
Wesoła	305	152	257
Wilanów	761	164	1724

Na podstawie: warszawa.stat.gov.pl

Odszukaj na planie dzielnice wymienione w tabeli i na podstawie danych demograficznych sformułuj wniosek dotyczący zróżnicowania przyrostu rzeczywistego w dzielnicach Warszawy.

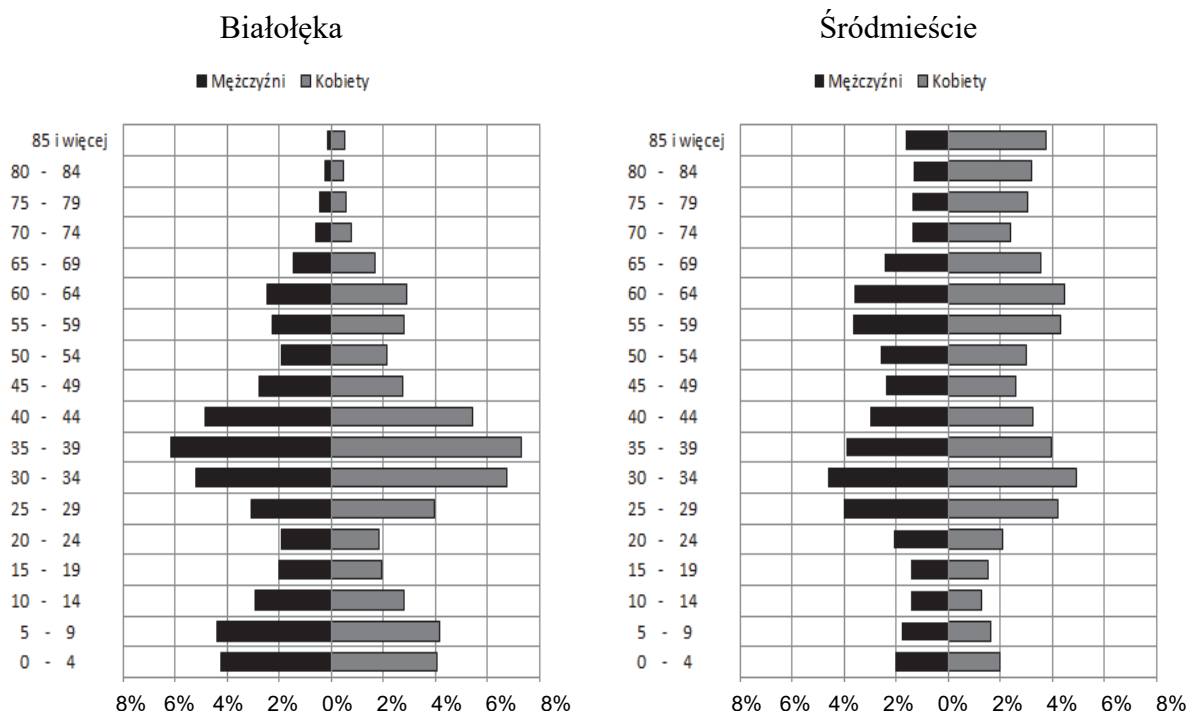
.....

.....

.....

Zadanie 25.2. (0–1)

Na wykresach przedstawiono strukturę wieku i płci ludności dwóch warszawskich dzielnic: Białoleki i Śródmieście.

Na podstawie: www.demografia.stat.gov.pl

Podaj po jednym przykładzie działań wynikających ze struktury wieku ludności, które mogłyby podjąć urzędy dzielnicowe Białoleki i Śródmieście, aby zagwarantować realizację społecznych potrzeb mieszkańców tych dzielnic.

Urząd Dzielnicy Białoleki:

.....

.....

.....

.....

.....

Urząd Dzielnicy Śródmieście:

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 26. (0–2)

Na mapie świata numerami od 1 do 6 oznaczono miejsca lokalizacji wymienionych poniżej przedsiębiorstw:

- Google w Kalifornii
- fabryka papieru w Helsinkach
- kopalnia odkrywkowa rudy żelaza w stanie Minas Gerais
- zakłady przemysłu farmaceutycznego w Bazylei
- stocznia w Nagasaki
- elektrownia geotermalna w Wairakei w Nowej Zelandii.

Na podstawie: *Atlas geograficzny dla szkół ponadgimnazjalnych*, Warszawa 2012.

Uzupełnij poszczególne komórki w tabeli. Wpisz:

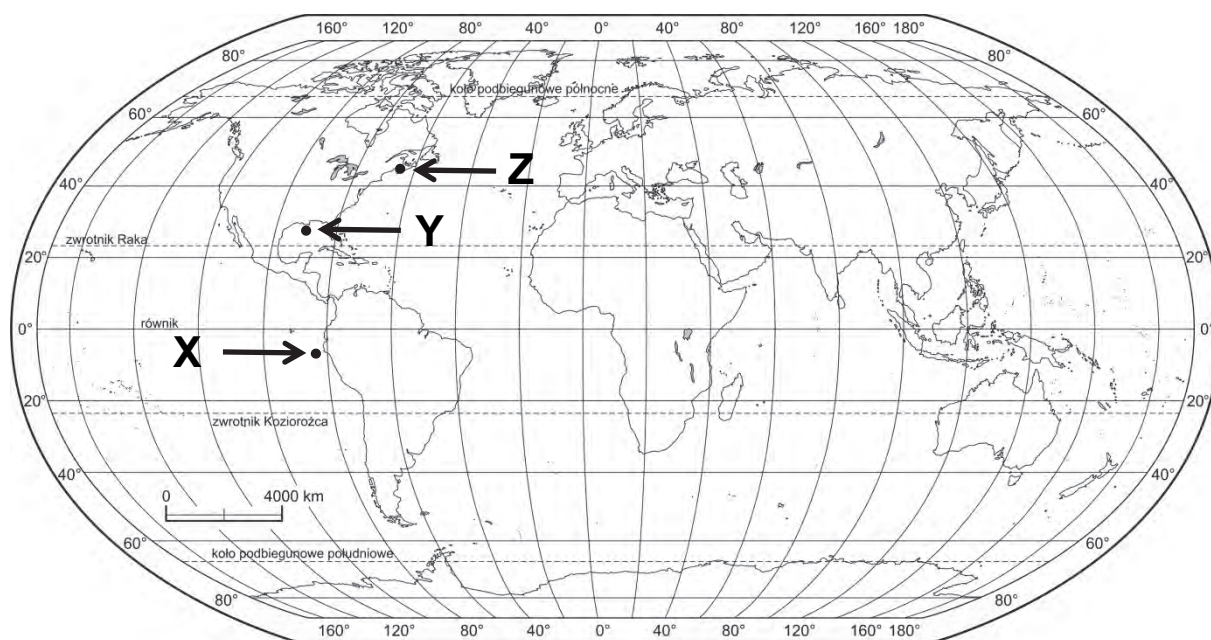
- numery, którymi oznaczono na mapie położenie przedsiębiorstw
- nazwy przedsiębiorstw
- główne czynniki lokalizacji przedsiębiorstw wybrane z podanych poniżej.

- A. duże zasoby gorących wód
- B. baza surowcowa
- C. wysoko wykwalifikowana kadra
- D. bliskość zakładów hutniczych
- E. występowanie gleb I–II klasy bonitacyjnej

Miejsce lokalizacji przedsiębiorstwa (wpisz numer)	Przedsiębiorstwo	Główny czynnik lokalizacji (wpisz literę)
4.		
	Google	
		D
	elektrownia geotermalna	

Zadanie 27. (0–2)

Na mapie literami X, Y, Z oznaczono wybrane miejsca pozyskiwania zasobów mórz i oceanów.

Na podstawie: *Atlas geograficzny dla szkół ponadgimnazjalnych*, Warszawa 2012.

Uzupełnij tabelę. Przyporządkuj miejscom X, Y i Z najważniejsze pozyskiwane tam zasoby oraz czynnik umożliwiający ich pozyskiwanie. Zasoby przyrody oraz czynnik wybierz z podanych.

Zasoby przyrody:

1. energia wód
2. sól morska
3. surowce mineralne
4. organizmy żywe

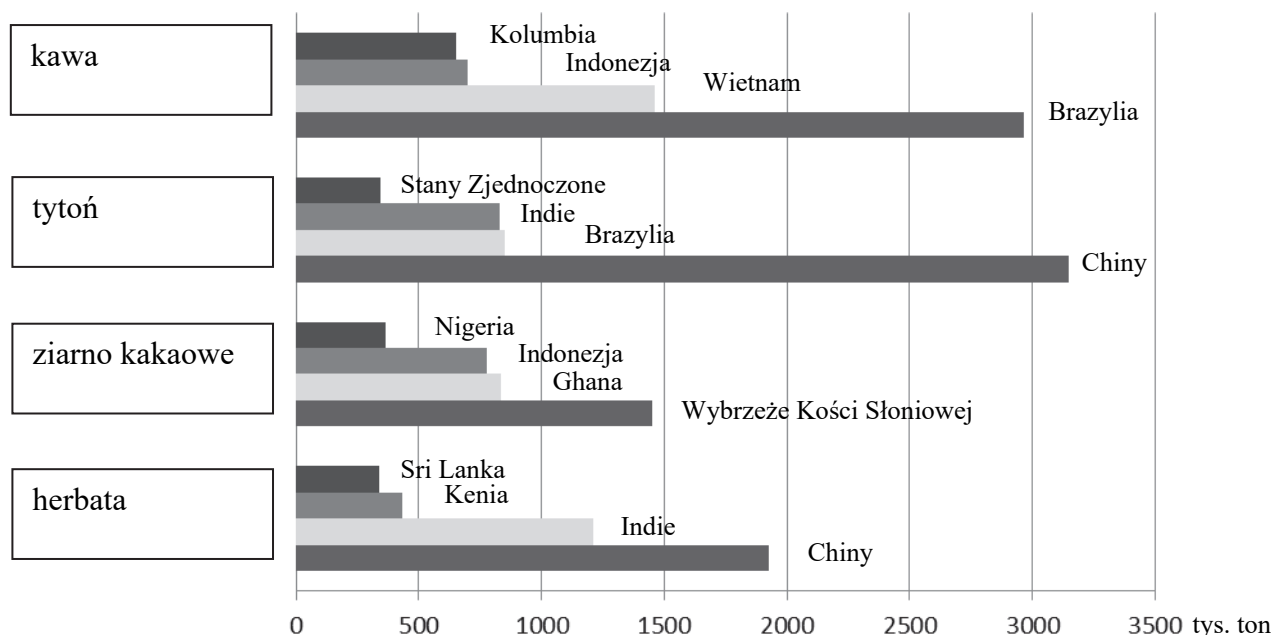
Czynniki umożliwiające pozyskiwanie zasobów:

- A. duża amplituda pływów morskich
- B. upwelling
- C. szelf kontynentalny
- D. duże zasolenie wody

Miejsce na mapie	Zasoby (wpisz numer)	Czynnik (wpisz literę)
X		
Y		
Z		

Zadanie 28.

Na wykresach przedstawiono wielkość produkcji wybranych używek według największych producentów w 2013 r.

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2015*, Warszawa 2015.

Zadanie 28.1. (0–1)

Trzej producenci ziarna kakaowego – spośród przedstawionych na wykresie – znajdują się w tym samym regionie jednego z kontynentów.

Podaj nazwę regionu, w którym znajduje się trzech z czterech głównych producentów ziarna kakaowego.

.....

Zadanie 28.2. (0–1)

Wymień wymaganie przyrodnicze, wspólne dla uprawy kawy i kakaowca, oraz wymaganie pozaprzyrodnicze, wspólne dla wszystkich upraw przedstawionych na wykresie.

Wymaganie przyrodnicze, wspólne dla uprawy kawy i kakaowca:

.....
.....
.....

Wymaganie pozaprzyrodnicze, wspólne dla wszystkich upraw przedstawionych na wykresie:

.....
.....
.....

Zadanie 29. (0–2)

Zadanie wykonaj na podstawie mapy, na której przedstawiono wielkości plonów i zbiorów buraków cukrowych w poszczególnych województwach w 2015 r. (strona IV barwnego materiału źródłowego).

Poniżej wymieniono wybrane czynniki wpływające na wielkość produkcji roślinnej:

- A. Krótki okres wegetacyjny, duża liczba dni z przymrozkiem.
- B. Duży udział gospodarstw wielkoobszarowych i wysoka kultura rolna ukształtowana m.in. przez czynniki historyczne.
- C. Okres wegetacyjny około 220 dni, znaczny udział średniej wielkości gospodarstw o wysokim stopniu towarowości.
- D. Mała powierzchnia uprawy wynikająca z małych i rozdrobnionych gospodarstw.

Uzupełnij tabelę. Do każdej informacji dotyczącej wielkości plonów i zbiorów buraków cukrowych w 2015 r. przyporządkuj właściwe województwo i czynnik wpływający na wielkość zbiorów buraków cukrowych.

Lp.	Informacja	Województwo (podaj nazwę)	Czynnik (wpisz literę)
1.	W tym województwie plony wyniosły 677 dt z 1 ha, natomiast udział w zbiorach nie przekroczył 1%.		
2.	W tym województwie plony nieznacznie przekroczyły 600 dt z 1 ha, a udział w zbiorach był najniższy w kraju.		
3.	Województwo miało największy udział w zbiorach buraków cukrowych w Polsce, mimo plonów zbliżonych do średniej krajowej.		

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2016*, Warszawa 2016.

Zadanie 30. (0–2)

Zadecyduj, które informacje odnoszą się do rolnictwa intensywnego, a które – do rolnictwa ekstensywnego. Wstaw znak X w odpowiednie komórki tabeli, aby potwierdzić wybór właściwego typu rolnictwa.

Informacja	Rolnictwo intensywne	Rolnictwo ekstensywne
Przeciętna wielkość gospodarstwa rolnego wynosi około 250 ha.		
Zużycie nawozów sztucznych w przeliczeniu na 1 ha użytków rolnych przekracza 150 kg.		
Przeciętne wieloletnie plony pszenicy wynoszą około 20 dt/ha.		
Na jeden ciągnik przypada około 100 lub więcej ha użytków rolnych.		

Zadanie 31. (0–1)

Na fotografii przedstawiono zagospodarowanie rolnicze Wielkich Równin – obszaru uprawy pszenicy ciągnącego się od Teksasu po Dakotę Północną – charakterystyczne dla gospodarki prowadzonej na rozległych obszarach.

www.deere.com.au

Dokończ zdanie – zaznacz odpowiedź A albo B oraz jej uzasadnienie spośród odpowiedzi 1.–4.

Wielkie Równiny charakteryzują się

A.	intensywnym	sposobem gospodarowania o wysokiej towarowości wynikającej z	1.	całorocznego okresu wegetacyjnego i obecności gleb należących do V–VI klasy bonitacyjnej.	
			2.	wysokich nakładów kapitałowych ponoszonych na jednostkę powierzchni i wysokich plonów.	
B.	ekstensywnym		3.	dużych zbiorów osiąganych przy stosunkowo niskich nakładach kapitałowych ponoszonych na jednostkę powierzchni.	
			4.	wysokich nakładów pracy ludzkiej i sztucznego nawadniania, sprzyjających wydajności rolnictwa.	

Zadanie 32.

W tabeli przedstawiono zużycie surowców energetycznych (w ekwiwalencie węgla kamiennego) według kontynentów w wybranych latach.

Kontynent	2000	2005	2010	2011
	w mln ton			
Afryka	408	451	532	534
Ameryka Południowa	445	495	607	624
Ameryka Północna i Środkowa	3 787	3 607	3 547	3 543
Australia i Oceania	185	194	195	197
Azja	3 829	5 197	6 812	7 280
Europa	3 476	3 399	3 354	3 283

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2015*, Warszawa 2015.

Zadanie 32.1. (0–1)

Jednym ze wskaźników zmian zachodzących w gospodarce światowej jest zużycie surowców energetycznych.

Wymień kontynent, na którym w roku 2011 w porównaniu z rokiem 2000 nastąpiła największa zmiana w zużyciu surowców energetycznych, oraz przedstaw przyczynę odnotowanej zmiany.

Kontynent:

Przyczyna:

.....

.....

.....

Zadanie 32.2. (0–1)

Wyjaśnij, podając dwa argumenty, dlaczego w latach 2000–2011 w Europie i Ameryce Północnej wielkość zużycia surowców energetycznych systematycznie się zmniejszała.

1.

.....

.....

2.

.....

.....

Zadanie 33.

Zadanie wykonaj na podstawie mapy, na której przedstawiono obszar położony wokół Góry Kamieńsk – zwałowiska zewnętrznego kopalni węgla brunatnego „Bełchatów” (strona IV barwnego materiału źródłowego).

Zadanie 33.1. (0–2)

Podaj cztery przykłady zmian, które wystąpiły w środowisku geograficznym w wyniku funkcjonowania kopalni „Bełchatów”.

1.
.....
2.
.....
3.
.....
4.
.....

Zadanie 33.2. (0–1)

Przedstaw trzy przykłady korzyści społeczno-ekonomicznych, wynikających z rekultywacji zwałowiska zewnętrznego.

1.
2.
3.

Zadanie 34. (0–1)

W tabeli przedstawiono informacje dotyczące wpływów i wydatków (w mln dolarów USA) związanych z turystyką zagraniczną w Egipcie w latach 2005, 2010 i 2013.

Rok	Wpływy z turystyki (w mln USD)	Wydatki na turystykę (w mln USD)
2005	6851	1629
2010	12528	2240
2013	6044	3014

Na podstawie: www.stat.gov.pl

Uzasadnij, dlaczego mimo wzrostu wydatków na turystykę odnotowano w Egipcie spadek wpływów z turystyki.

.....
.....
.....

Zadanie 35. (0–1)

Na mapie politycznej Afryki szarą barwą wyróżniono terytorium jednego z państw.

Na podstawie: *Atlas geograficzny świata dla szkół ponadgimnazjalnych*, Warszawa 2013.

Zaznacz dwie informacje odnoszące się do państwa zaznaczonego na mapie.

- A. Jest członkiem OPEC.
- B. Ma ujemny bilans wodny.
- C. Graniczy z Angolą i Sudanem Południowym.
- D. Wśród formacji roślinnych największy zasięg ma tu wilgotna sawanna.
- E. Rzeki mają duże przepływy i niewielkie wahania stanów wód w ciągu roku.

Zadanie 36. (0–1)

W tabeli przedstawiono strukturę importu i eksportu według grup towarów Chin, Islandii i Japonii w 2014 r. Państwom przyporządkowano numery od 1. do 3. (kolejność nazw państw nie ma związku z kolejnością numerów).

Grupa towarów	Import (w %)			Eksport (w %)		
	1.	2.	3.	1.	2.	3.
towary rolno-spożywcze	2,6	7,7	10,0	2,6	0,7	41,7
surowce, paliwa mineralne, smary	30,5	38,7	28,7	2,2	4,0	5,3
chemikalia	9,8	7,8	9,1	5,7	10,6	2,2
maszyny, urządzenia i sprzęt transportowy	37,0	23,7	31,1	45,8	58,5	5,8
produkty przetwórstwa przemysłowego	20,1	22,1	21,1	43,7	26,2	45,0

Na podstawie: *Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2015*, Warszawa 2015.

Zaznacz odpowiedź przedstawiającą poprawną kolejność państw, dla których przedstawiono w tabeli strukturę importu i eksportu.

- A. 1. Chiny, 2. Islandia, 3. Japonia
- B. 1. Japonia, 2. Islandia, 3. Chiny
- C. 1. Chiny, 2. Japonia, 3. Islandia
- D. 1. Japonia, 2. Chiny, 3. Islandia

BRUDNOPIS (*nie podlega ocenie*)

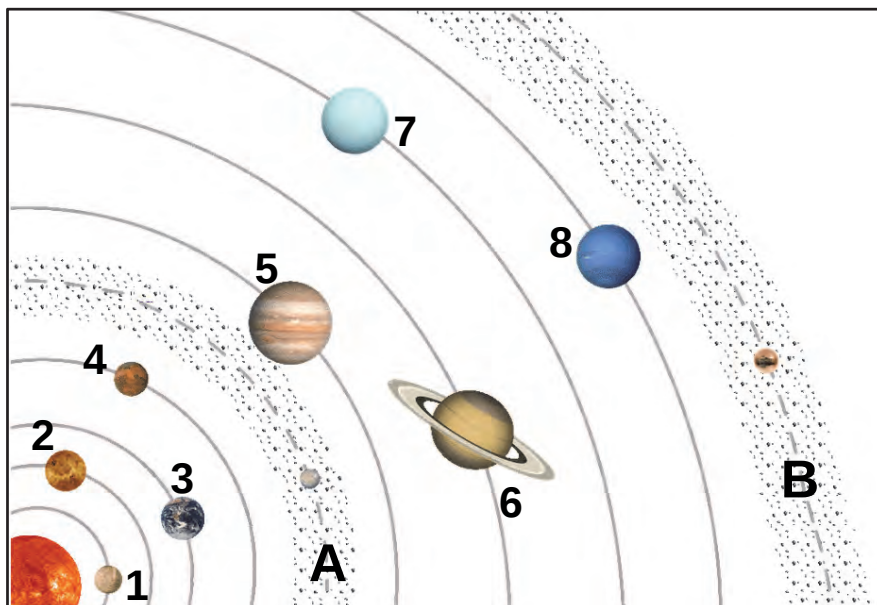

skala 1 : 100 000

- poziomice co 20 m
- teren: zabudowany, przemysłowy
- las: sad
- teren piaszczysty; park
- miłownik
- droga: ekspresowa, krajowa, wojewódzka
- droga: asfaltowa, utwardzona; parking
- tory kolejowe; stacja kolejowa
- kościół murowany; zabytkowy, nowy
- kaplica: kaplica zabytkowa
- atrakcja turystyczna; punkt widokowy
- muzeum; izba regionalna
- ruiny: zamek, dwór; pałac
- zabytek murowany; schron
- skąpy; poziomice; punkt wysokościowy
- urwisko skalne; kamieniołom: czynny, nieczynny
- zabytek techniki; młyn
- miejsce martyrologii
- pomnik przyrody; atrakcja przyrodnicza
- rzeka; sluz; jezioro; zapora; rzeczka; strumień
- ośr. sportów wodnych; przystań wodna
- restauracja; stacja benzynowa
- hotel; inny nocleg; informacja turystyczna
- wieża widokowa; wyciąg narciarski
- plywalnia; kąpielisko
- kemping; pole namiotowe; stadnina
- leśniczówka; stadion
- piesze szlaki turystyczne PTTK
- szlaki rowerowe

Źródło: Wydawnictwo Kartograficzne „Compass”.

Material źródłowy do zadania 6.

www.solarsystem.prv.pl

Material źródłowy do zadania 7.

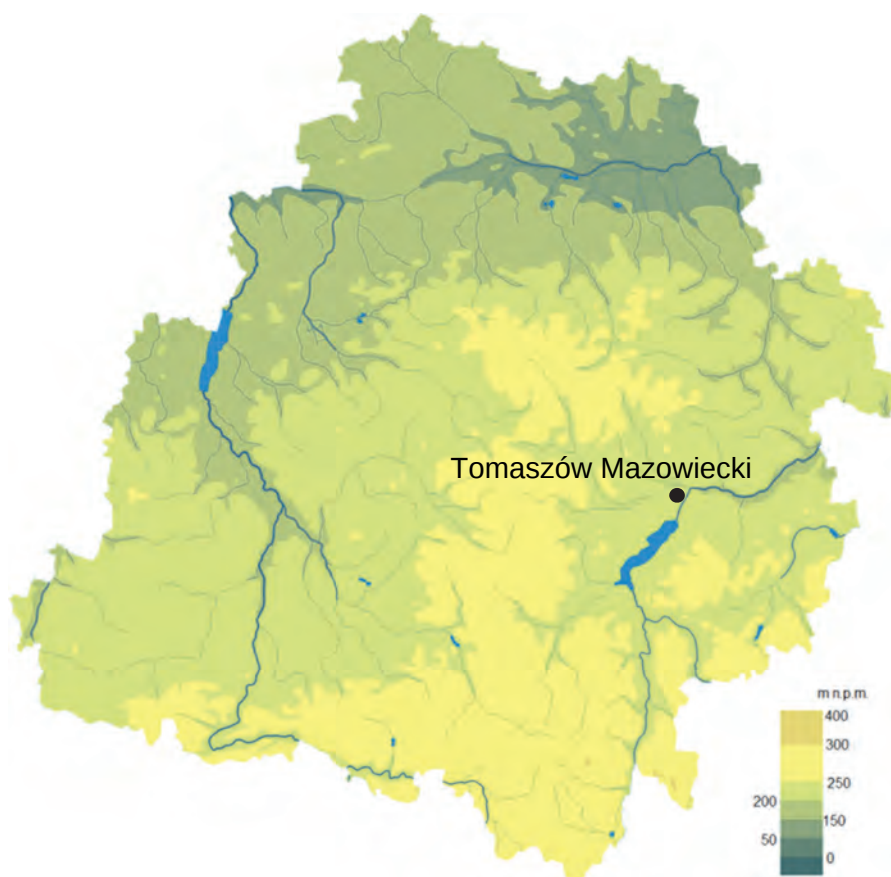
www.bioslawek.wordpress.com

Material źródłowy do zadania 12.

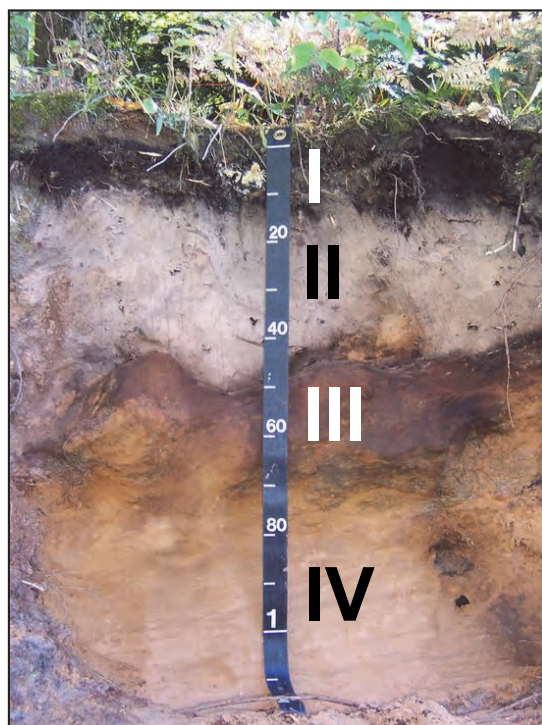

www.minerwa.pl

Material źródłowy do zadania 16.

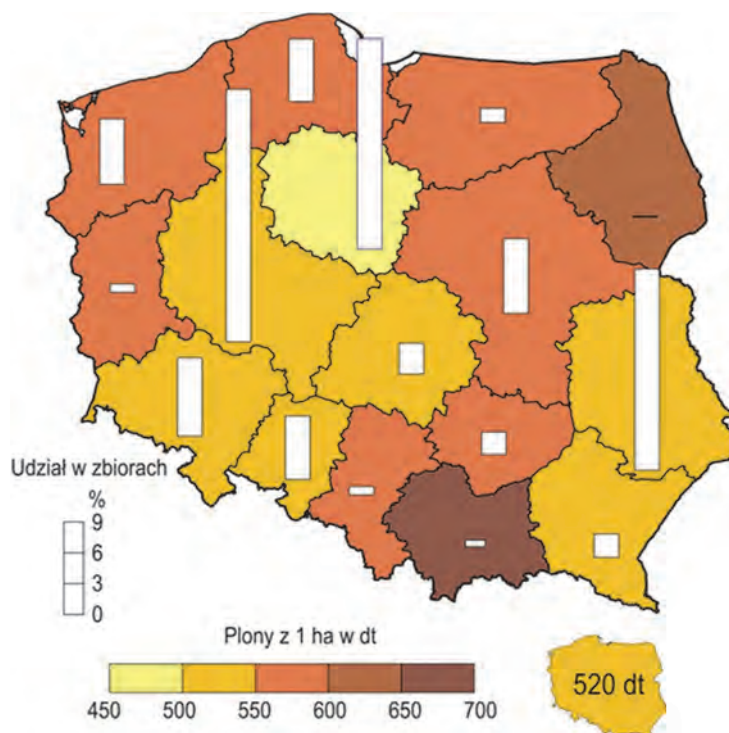

Material źródłowy do zadania 18.

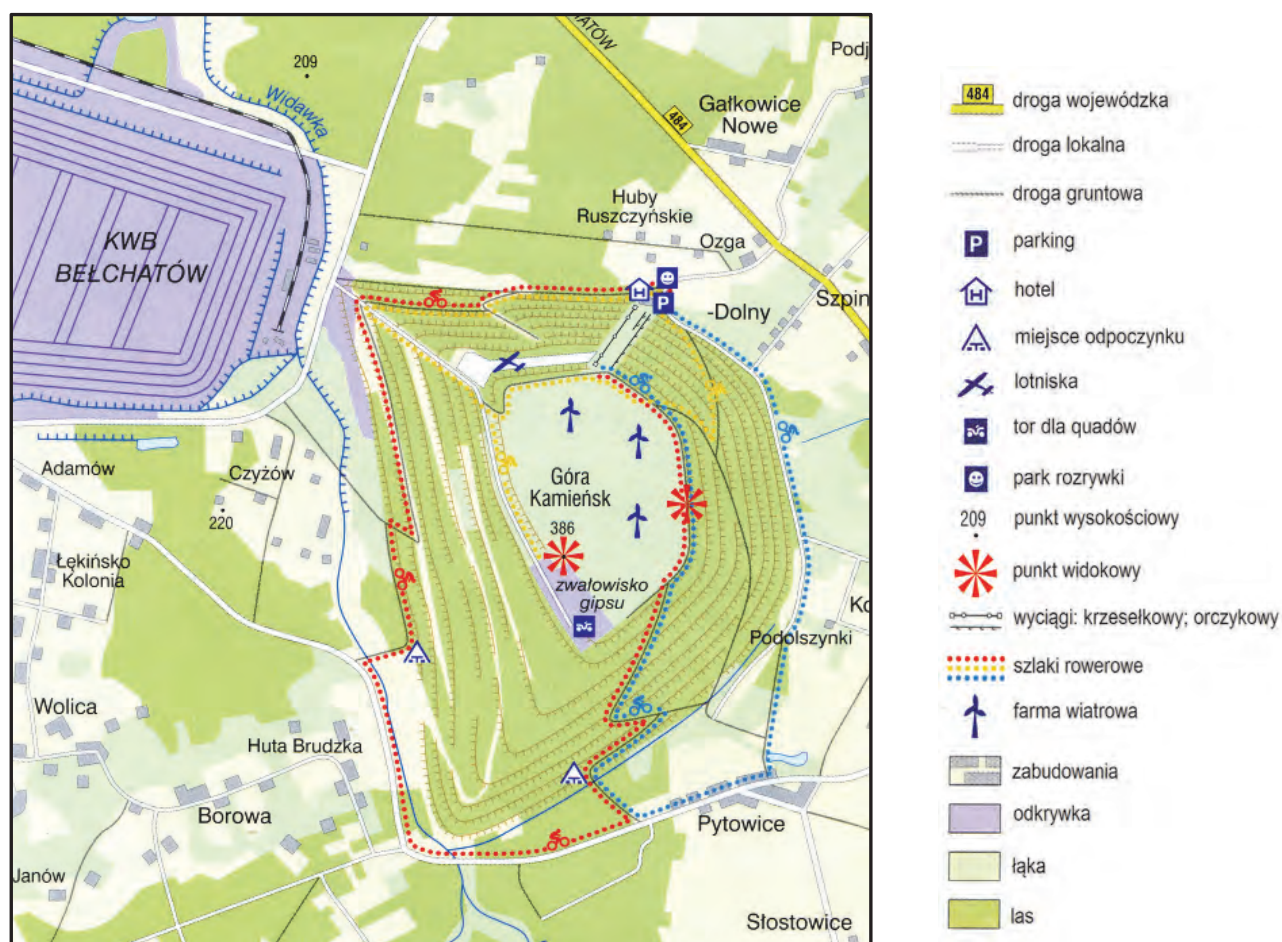
www.epod.usra.edu

Material źródłowy do zadania 29.

Na podstawie: *Rocznik Statystyczny Rolnictwa 2016*, Warszawa 2016.

Material źródłowy do zadania 33.

Na podstawie: *Atlas geograficzny dla szkół ponadgimnazjalnych*, Warszawa 2012.

UZUPEŁNIA ZDAJĄCY

KOD

--	--	--

PESEL

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

*miejsce
na naklejkę*

**PRÓBNY EGZAMIN MATURALNY
Z WIEDZY O SPOŁECZEŃSTWIE
POZIOM ROZSZERZONY**

DATA: **kwiecień 2020 r.**

CZAS PRACY: **180 minut**

LICZBA PUNKTÓW DO UZYSKANIA: **60**

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy arkusz egzaminacyjny zawiera 26 stron (zadania 1–32).
Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
3. Pisz czytelnie. Używaj długopisu albo pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
4. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
5. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie będą oceniane.
6. Na tej stronie oraz na karcie odpowiedzi wpisz swój numer PESEL i przyklej naklejkę z kodem.
7. Możesz korzystać z kalkulatora prostego.
8. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.

NOWA FORMUŁA

MWO-R1_1P

Zadanie 1. (0–1)

O procesie społecznym

[...] poszczególni badacze analizują ten proces z trzech co najmniej perspektyw:

- 1) jako proces, w którym jednostka biernie poddaje się przystosowawczym wpływom społecznym,
- 2) jako proces przystosowywania się jednostki do życia społecznego [...] [,]
- 3) jako proces, w którym jednostka przystosowuje się do współdziałania z innymi członkami społeczeństwa.

bazhum.muzhp.pl

Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Proces opisany w tekście to

- A. socjalizacja.
- B. indoktrynacja.
- C. stygmatyzacja.
- D. nonkonformizm.

Zadanie 2. (0–1)

O jednym ze stowarzyszeń

Stowarzyszenie Polski Klub Biznesu to organizacja gospodarcza, która została utworzona z inicjatywy polskich przedsiębiorców, zrzeszająca przedstawicieli biznesu, nauki, kultury, a także dyplomacji i sportu. [...] Jesteśmy Klubem ludzi, którzy osiągnęli sukces zawodowy, mających ambicję aktywnego udziału w inspirowaniu i kształtowaniu rozwoju działalności gospodarczej oraz tworzeniu lepszych warunków jej prowadzenia.

pkb.org.pl

Podaj cechy zaprezentowanej grupy społecznej ze względu na poniższe kryteria.

typ więzi –

sposób zorganizowania –

Zadanie 3. (0–1)

Rysunek satyryczny

www.jeanjullien.com

Odnosząc się do elementów graficznych rysunku, wyjaśnij problem społeczny na nim przedstawiony.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 4. (0–1)

O wrażeniach z Timbaktu

Zjawiłem się w jego domu w dzielnicy arabskiej po wieczornym wezwaniu do modlitwy. Schodami dostałem się na dach, gdzie na tarasie na poduszkach spoczywał handlarz solą. Przez kilka minut wymienialiśmy grzeczności, które w Timbaktu od stuleci poprzedzają rozmowę. Pokój z tobą. I z tobą. W rodzinie wszystko w porządku? Twoje zwierzęta są odżywione? Jesteś zdrowy? Chwała Allahowi.

Na podstawie: P. Gwin, *Manuskrypty z piasków Timbaktu*, „National Geographic Polska” 2011, nr 1, s. 64.

Podaj nazwę typu normy społecznej regulującej zachowania, których opis podkreślono w tekście, oraz wyjaśnij, jaką funkcję pełnią tego typu normy w życiu społecznym.

Nazwa typu normy społecznej –

Wyjaśnienie funkcji tego typu norm –

.....

.....

Zadanie 5. (0–1)

O jednej z kategorii społecznych

Grupa ludzi, którzy namaszczeni przez partię znajdowali zawsze zajęcie, przerzucani jedynie na odpowiedni odcinek (jak to się wtedy mówiło), np. z przemysłu ciężkiego do kultury, czy z handlu do sportu. Nic nie mogło im zaszkodzić, żadne niepowodzenie zawodowe, przez sam fakt bycia wybranym stawali się nietykalni [...]. Ich systemowo warunkowana nieodpowiedzialność powodowała, że żadne niepowodzenie gospodarcze czy jakieś inne, szkodliwe dla reszty społeczeństwa, nie odbijało się na ich osobistej pozycji.

A. Szahaj, *Inny kapitalizm jest możliwy*, Warszawa 2015, s. 99.

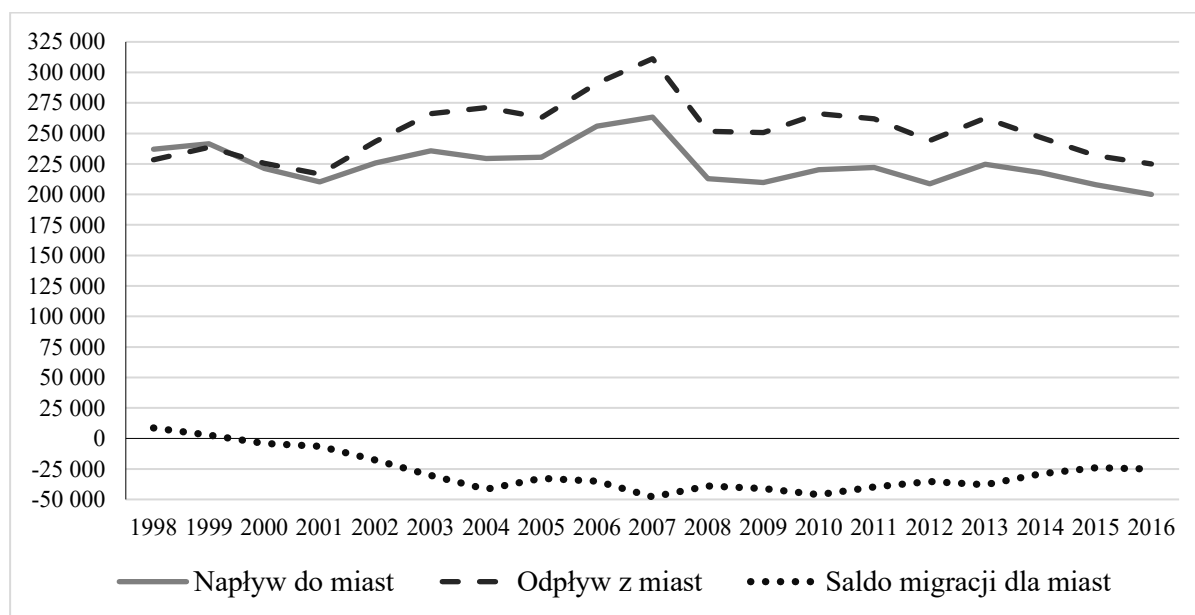
Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Kategoria społeczna opisana w tekście to

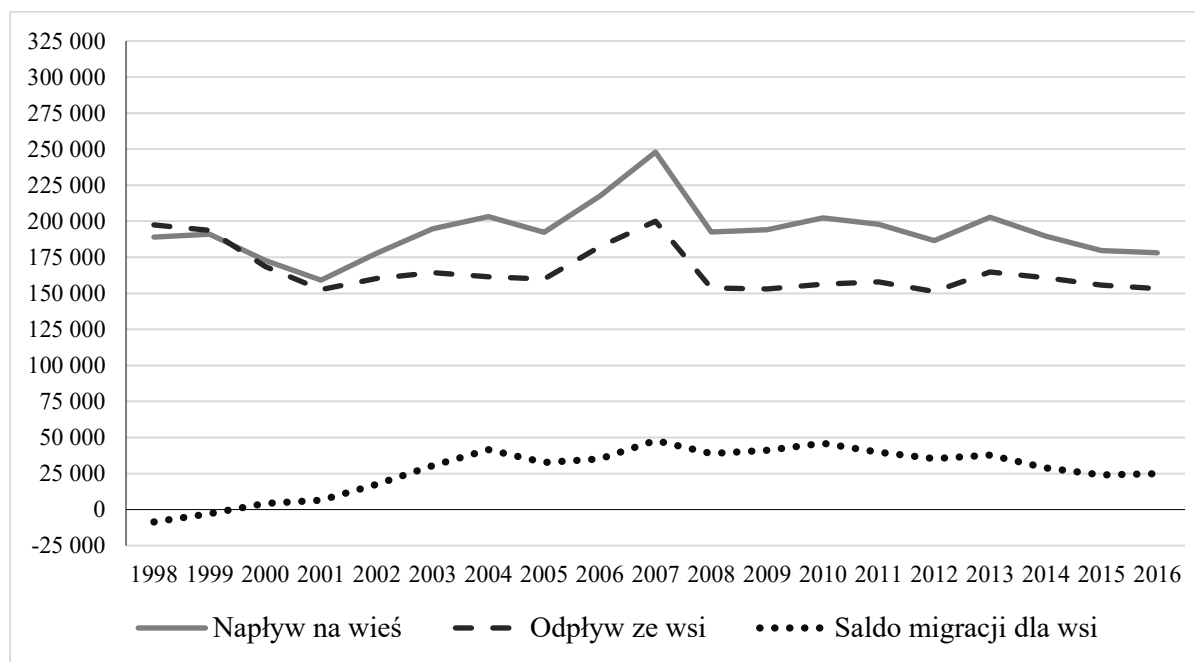
- A. robotnicy.
- B. oligarchowie.
- C. nomenklatura.
- D. służba cywilna.

Zadanie 6. (0–1)

Wykres 1. Migracje wewnętrzne ludności Polski na pobyt stały w latach 1998–2016 (miasta)

Wykres 2. Migracje wewnętrzne ludności Polski na pobyt stały w latach 1998–2016 (wsie)

www.stat.gov.pl

Oceń, czy poniższe informacje są prawdziwe. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

1.	Przedstawione migracje wpływają na liczbę ludności polskiej w innych niż Polska państwach Unii Europejskiej.	P	F
2.	Saldo migracji dla obu przedstawionych typów migracji jest równe 0.	P	F
3.	Liczba ludności napływającej do miast w Polsce była największa w 2007 roku.	P	F

Zadanie 7. (0–2)

Tabela. Opinie społeczeństwa polskiego na temat praw mniejszości narodowych i etnicznych

Jak Pan(i) myśli, czy przedstawiciele mniejszości narodowych lub etnicznych powinni:	2005		2015	
	Tak	Nie	Tak	Nie
	w procentach			
– mieć możliwość nauki swojego języka w szkołach polskich na dodatkowych lekcjach?	82	11	79	15
– mieć możliwość uczenia się w swoim języku?	61	29	63	30
– otrzymywać pomoc finansową od państwa na podtrzymywanie własnej kultury, tradycji?	41	43	43	47
– mieć możliwość umieszczania – tam, gdzie mieszkają – tablic z nazwami miejscowości we własnym języku (obok tablic z nazwami polskimi)?	26	63	32	60
– być zwolnieni z wymogu przekroczenia progu 5% głosów w skali kraju, aby mieć przedstawicielstwo w Sejmie RP?	18	57	19	61

Na podstawie: *Tożsamość narodowa i postrzeganie praw mniejszości narodowych i etnicznych*,
Komunikat z badań CBOS BS/109/2015.

7.1. Rozstrzygnij, czy rozwiązania prawne w Rzeczypospolitej Polskiej są zgodne z opiniami większości społeczeństwa w kwestii, której dotyczy ostatni wiersz tabeli. Swój wybór uzasadnij.

Rozstrzygnięcie –

Uzasadnienie –

.....

.....

.....

7.2. Oceń, czy poniższe informacje są prawdziwe. Zaznacz P, jeśli informacja jest prawdziwa, albo F – jeśli jest fałszywa.

1.	W 2015 roku – w porównaniu do 2005 – o 4% wzrósł odsetek badanych uważających, że państwo nie powinno udzielać pomocy finansowej na podtrzymywanie własnej kultury przez mniejszości narodowe lub etniczne.	P	F
2.	Zarówno w 2005, jak i 2015 roku ponad połowa respondentów uważała, że przedstawiciele mniejszości narodowych lub etnicznych powinni mieć możliwość nauki w swoim języku.	P	F
3.	W 2015 roku odsetek ankietowanych uznających, że przedstawiciele mniejszości narodowych lub etnicznych powinni mieć możliwość korzystania z praw dotyczących sfery politycznej, był wyższy niż w roku 2005.	P	F

Zadanie 8. (0–1)

O jednym z typów kultury politycznej

Jednostki reprezentujące ten typ kultury politycznej charakteryzują się całkowitym brakiem zainteresowania systemem politycznym, nie mając przy tym żadnej świadomości swojej roli w politycznych procesach i nie przypisując roli polityce w ich indywidualnym działaniu.

Na podstawie: *Encyklopedia wiedzy politycznej*, red. M. Chmaj, J. Marszałek-Kawa, W. Sokół, Toruń 2005, s. 174.

Podaj nazwę typu kultury politycznej opisanego w tekście.

.....

Zadanie 9. (0–2)

O nierównym traktowaniu

[...] oznacza odmienne traktowanie osób znajdujących się w podobnej sytuacji w sposób arbitralny, tj. nieuzasadniony obiektywnie i racjonalnie. Wyraża się w różnicowaniu na podstawie tzw. cechy chronionej, prowadzącym do nierówności wobec prawa lub nierównej ochrony prawnej. Cecha chroniona, stanowiąc kryterium odmiennego traktowania jednostki, leży u podstaw [...]: rasizmu (rasa), [...] ageizmu (wiek), handicapizmu (niepełnosprawność). [Zjawisko to, wynikające ze stereotypów i uprzedzeń, prowadzi do poczucia krzywdy osób nierówno traktowanych, a także do ich] społecznej izolacji, a w konsekwencji [– do] wykluczenia.

Socjologia prawa. Główne problemy i postacie, red. A. Kojder, Z. Cywiński, Warszawa 2015, s. 70–72.

Uzupełnij zdania – wpisz właściwe nazwy.

Całość tekstu dotyczy zjawiska Formy negatywne tego zjawiska – poza przedstawionymi w tekście – to, gdy cechą chronioną jest płeć, oraz, gdy cechą chronioną jest pochodzenie narodowe.

Zadanie 10. (0–3)

Poglądy klasyków myśli politycznej

Tekst 1. Dzięki temu, że w sprawach państwowych naśladujemy naturę, nasze udoskonalenia nigdy nie są całkowicie nowe, a to, co zachowujemy, nigdy nie jest całkowicie anachroniczne. [...] Przez to, że zawsze działaliśmy jakby w obecności naszych świętych przodków, duch wolności, sam w sobie prowadzący do nadużyć i ekscesów, został powściągnięty pełną bojaźnią powagą. To szlachetne dziedzictwo budzi w nas poczucie tradycyjnej narodowej godności, która chroni nas przed parweniuszowską butą [...]. Dzięki temu nasza wolność została uszlachcona. Jest imponująca, majestatyczna. [...] Szanujemy instytucje obywatelskie z tych samych względów, które natura wskazała nam jako podstawę szacunku dla poszczególnych osób: przez wzgląd na ich wiek, przez wzgląd na tych, od których pochodzą.

Tekst 2. [S]połeczeństwo nie jest bynajmniej dziełem człowieka, lecz bezpośrednim wynikiem woli Stwórcy [...]. Kiedy mówimy o stanie *natury* jako o przeciwieństwie stanu społecznego – pleciemy brednie. [...] człowiek, ogólnie rzecz biorąc, *pozostawiony samemu sobie*, jest zbyt zły, aby być wolny. [...] Jest niemożliwe, by człowiek był tym, czym jest[,] i nie był rządzony, gdyż istota społeczna i zła musi znajdować się w jarzmie. [...] Człowiek nic sobie nie nadał; wszystko otrzymał. Posiada on wodzów dlatego, że nie może się bez nich obejść [...]. Pamiętajcie, że każdy naród posiada w swoich prawach i dawnych obyczajach wszystko, czego mu potrzeba, aby być szczęśliwym [...] bez poddawania się zgubnym nowościom. [...] Jeżeli widzicie, że jakiś naród marnieje, to nie dlatego, że ma zły rząd; to dlatego, że ów rząd – który jest dla niego najlepszy – słabnie jak wszystko, co ludzkie [...]. Wszystkie narody, co

przemięły na naszych oczach, umarły w ten sam sposób, to znaczy za sprawą innych narodów, które drogą podboju zastąpiły je na ich własnej ziemi.

Historia idei politycznych: wybór tekstów, Warszawa 2001, t. II, s. 204, 227–229, 232.

10.1. Podaj nazwę nurtu myśli politycznej, który reprezentuje autor tekstu 1.

.....

10.2. Przedstaw obecne w przytoczonych tekstach różnice w poglądach na kwestie wolności oraz zmian społeczno-politycznych.

Wolność –

.....

.....

Zmiany społeczno-polityczne –

.....

.....

10.3. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Koncepcja genezy państwa, która została poddana krytyce w tekście 2., to koncepcja

- A. teistyczna.
- B. marksistowska.
- C. umowy społecznej.
- D. podboju i przemocy.

Zadanie 11. (0–1)

Fragment mapy politycznej Europy

Na podstawie: www.worldatlas.com

Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Państwa oznaczone na mapie kolorem jasnoszarym to państwa

- A. z monarchiczną formą rządu.
- B. o systemie półprezydenckim.
- C. z jednoizbowym parlamentem.
- D. o unitarnym ustroju terytorialno-prawnym.

Zadanie 12. (0–2)

Fragment 1. Z ustawy zasadniczej państwa 1. (poprawka obowiązująca od 1793 r.)

Poprawka X. Uprawnienia, których konstytucja nie powierzyła Stanom [...] ani nie wyłączyła z właściwości poszczególnych stanów, przysługują nadal poszczególnym stanom bądź ludowi.

Fragment 2. Z ustawy zasadniczej państwa 2. (z 1949 r.)

Art. 70. (1) Kraje związkowe posiadają władzę ustawodawczą, o ile niniejsza Ustawa Zasadnicza nie powierza uprawnień ustawodawczych Federacji.

(2) Rozgraniczenie kompetencji między Federacją a kraje związkowe określa się na podstawie przepisów niniejszej Ustawy Zasadniczej o ustawodawstwie wyłącznym i konkurencyjnym.

Art. 71. W zakresie ustawodawstwa wyłącznego Federacji kraje związkowe są uprawnione do wydawania ustaw[,] tylko o ile i na ile zostały do tego wyraźnie upoważnione w ustawie federalnej.

Art. 72. (1) W zakresie ustawodawstwa konkurencyjnego kraje związkowe są uprawnione do wydawania ustaw, dopóki i na ile Federacja w drodze ustawy nie skorzysta ze swoich uprawnień ustawodawczych.

libr.sejm.gov.pl

12.1. Do każdego fragmentu ustawy zasadniczej dopisz nazwę państwa, w którym ustawa ta obowiązuje.

Nazwa państwa 1. –

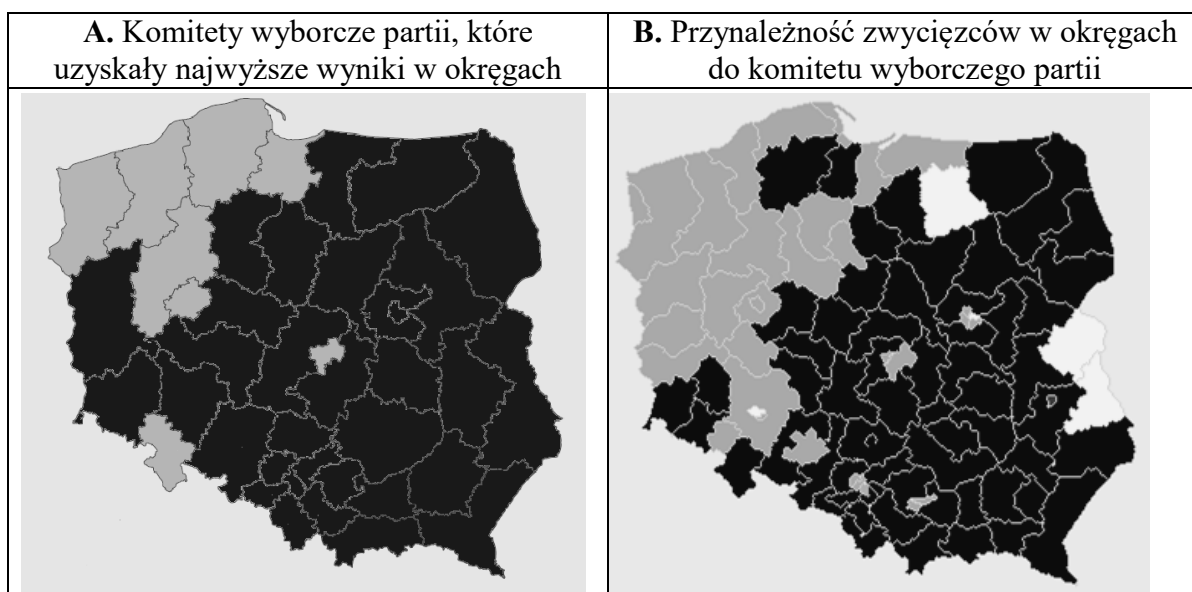
Nazwa państwa 2. –

12.2. Podaj różnicę w kompetencjach organów prawodawczych części składowych federacji w państwach, których fragmenty konstytucji przytoczono.

.....
.....
.....
.....

Zadanie 13. (0–3)

Mapy. Wizualizacja rezultatów wyborów parlamentarnych w Rzeczypospolitej Polskiej z 2015 r.

Na podstawie: pkw.gov.pl

13.1. Uzupełnij tabelę – podaj różnice we wskazanych kwestiach między wyborami, których dotyczą wizualizacje.

1.	Cenzus wieku przy biernym prawie wyborczym	
2.	Okręgi wyborcze	
3.	Konstytucyjne zasady wyborcze	

13.2. Do każdej podanej nazwy partii politycznej dopisz nazwę województwa, w którym we wszystkich okręgach na jego obszarze oddano na komitet wyborczy tej partii największą liczbę głosów (wizualizacja A.) i zwyciężył jego kandydat (wizualizacja B.).

PO – województwo

PiS – województwo

Zadanie 14. (0–2)

Przepisy prawne z jednej z polskich konstytucji

Art. 53.1. Każdy projekt ustawy, przez Sejm uchwalony, będzie przekazany Senatowi do rozpatrzenia.

2. Uchwałę Senatu, odrzucającą projekt lub wprowadzającą w nim zmiany, uważa się za przyjętą, jeżeli Sejm nie odrzuci jej większością 3/5 głosów.

Art. 54.2. Prezydent Rzeczypospolitej może w ciągu trzydziestu dni od otrzymania projektu ustawy zwrócić go Sejmowi z żądaniem ponownego rozpatrzenia, które może nastąpić nie wcześniej niż na najbliższej sesji zwyczajnej.

3. Jeżeli Izby Ustawodawcze większością ustawowej liczby posłów i senatorów uchwalą ponownie projekt bez zmian, Prezydent Rzeczypospolitej, stwierdziwszy podpisem moc ustawy, zarządzi jej ogłoszenie.

Dz.U. [...], nr 30, poz. 227.

Podaj dwie różnice w pozycji Senatu RP w procesie ustawodawczym, zachodzące między rozwiązaniami z przytoczonych przepisów prawnych a przyjętymi w obecnie obowiązującej *Konstytucji RP*.

-
-

Zadanie 15. (0–2)

O możliwościach w działalności poselskiej w Rzeczypospolitej Polskiej

Każdy poseł może wystosować pisemne pytanie w sprawach o zasadniczym charakterze i odnoszących się do problemów związanych z polityką państwa. Takie pytanie powinno zawierać krótkie przedstawienie stanu faktycznego będące przedmiotem tego pytania i być skierowane za pośrednictwem Marszałka Sejmu RP. Odpowiedź pisemną zainteresowany poseł powinien otrzymać w ciągu 21 dni.

Opracowanie własne.

15.1. Podaj konstytucyjną nazwę formy aktywności poselskiej, którą przedstawiono w tekście.

.....

15.2. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Jednym z adresatów procedury opisanej w tekście jest

- A. Prezydent RP.
- B. Marszałek Sejmu RP.
- C. Marszałek Senatu RP.
- D. Prezes Rady Ministrów RP.

Zadanie 16. (0–2)

Fragment tabeli. Organy władzy samorządowej w Rzeczypospolitej Polskiej

	Organ stanowiący	Organ wykonawczy
województwo	sejmik województwa	zarząd województwa
powiat ziemski	rada powiatu	B.
miasto na prawach powiatu	A.	prezydent miasta

Opracowanie własne.

16.1. Uzupełnij tabelę – wpisz nazwy odpowiednich organów samorządu terytorialnego.

Organ A. –

Organ B. –

16.2. Do każdego opisu wyborów dopisz nazwę organu władzy samorządowej wybieranego zgodnie z tym opisem. Odpowiedzi wybierz spośród nazw zamieszczonych w powyższej tabeli.

Opis wyborów	Nazwa organu
Wybory powszechne i bezpośrednie, oparte na zasadzie większości bezwzględnej.	
Wybory powszechne i bezpośrednie, oparte na zasadzie proporcjonalności.	

Zadanie 17. (0–2)

Przepisy prawne z *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*

Opis 1. Kontrola [...] [prowadzona przez ten organ] obejmuje również orzekanie o zgodności z ustawami uchwał organów samorządu terytorialnego i aktów normatywnych terenowych organów administracji rządowej.

Opis 2. [...] [Organ ten] orzeka w sprawach [...] zgodności z Konstytucją celów lub działalności partii politycznych [...].

Opis 3. Za naruszenie Konstytucji lub ustawy, w związku z zajmowanym stanowiskiem lub w zakresie swojego urzędowania, odpowiedzialność konstytucyjną przed [...] [tym organem] ponoszą Prezydent Rzeczypospolitej [...] oraz członkowie Rady Ministrów [...].

Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483, z późn. zm. (stan prawny na 8 kwietnia 2019 r.).

Do każdego przepisu prawnego dopisz pełną nazwę właściwego organu władzy sądowniczej.

Opis 1. –

Opis 2. –

Opis 3. –

Zadanie 18. (0–1)

O członku sądowego składu orzekającego w Rzeczypospolitej Polskiej

Jest to wybierany w głosowaniu przez radę gminy niezawodowy członek składu orzekającego w sądzie, stanowiący czynnik społeczny w wymiarze sprawiedliwości.

Opracowanie własne.

Podaj nazwę czynnika społecznego, którego dotyczy tekst.

.....

Zadanie 19. (0–1)

O jednym z urzędów w Rzeczypospolitej Polskiej

Jako główne zadanie urzędu wskazano przeciwdziałanie zawieraniu antykonkurencyjnych porozumień i nadużywaniu pozycji dominującej na rynku oraz kontrolę koncentracji przedsiębiorców. Kompetencje te były wielokrotnie zwiększane. Rozszerzono przy tym zakres jego działań o ochronę interesów konsumentów, rozpoczęto monitorowanie pomocy publicznej udzielanej przedsiębiorcom.

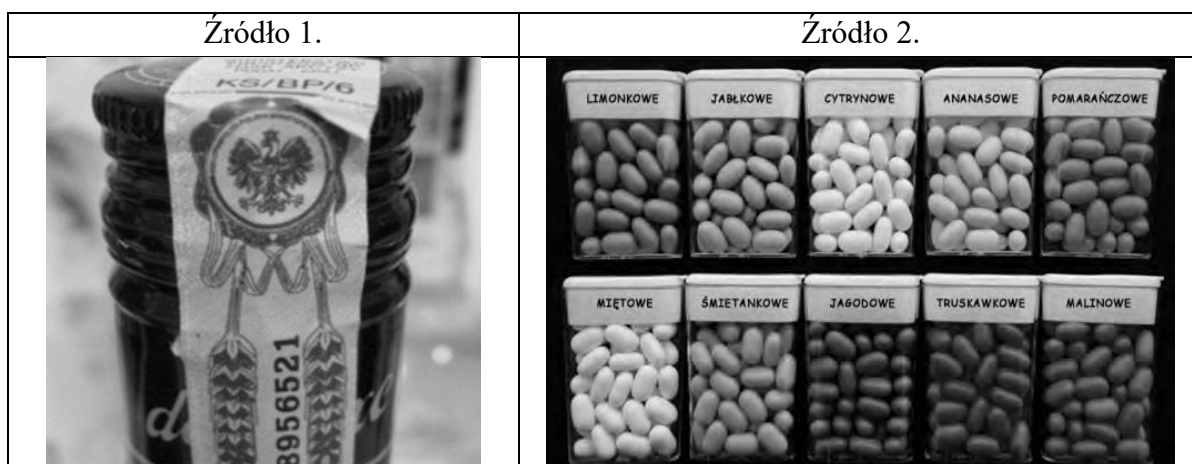
Na podstawie: [...].gov.pl

Podaj pełną nazwę urzędu, którego dotyczy tekst.

.....

Zadanie 20. (0–1)

Fotografie. Produkty spożywcze

Na podstawie: p3.hotmoney.pl; upominkidlarodzinki.pl

Uzupełnij zdania – wpisz nazwy właściwych podatków obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej.

Banderola na artykule przedstawionym w źródle 1. to znak, że od każdego sprzedanego produktu tego typu państwo pobiera podatek W cenie artykułów przedstawionych w obydwu źródłach zawarty jest podatek, który płaci nabywca, a odprowadza producent lub sprzedawca, a więc podatek

Zadanie 21. (0–1)

Fragment pisma 1.

[...] Wobec braku nowych okoliczności w przedmiotowej sprawie, Bank nie widzi podstaw do zmiany decyzji w zakresie przeliczenia kredytu hipotecznego. [...]

Fragment pisma 2.

Dnia 2 sierpnia 2013 r. zawarto w mojej Kancelarii Notarialnej [...] umowę o ustanowienie odrębnej własności lokalu [...].

Fragment pisma 3.

Starosta [...]
[...] na podstawie [...] ustawy *Prawo o ruchu drogowym* [...] rejestruję pojazd marki [...] o numerze VIN [...].

Fragment pisma 4.

Sąd Najwyższy w sprawie XXX [...] oddalił kasację [...].

Opracowanie własne.

Podaj numer pisma, które – w myśl prawa obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej – jest decyzją administracyjną. Swoją odpowiedź uzasadnij.

Pismo numer –

Uzasadnienie –
.....
.....

Zadanie 22. (0–1)

O kradzieży w sklepie

W Sokołowie Podlaskim (woj. mazowieckie) Jan został napadnięty i okradziony w sklepie spożywczym, którego jest właścicielem, przez znanego policji Andrzeja. Świadkiem napadu była stała klientka delikatesów Janina, która w czasie całej sytuacji znajdowała się w sklepie. Po przybyciu na miejsce zdarzenia policjanta Włodzimierza okazało się, że przyjaciółka Jana – Alicja, która jednocześnie jest adwokatem znanym w mieście – widziała Andrzeja wybiegającego ze sklepu. Dochodzenie w tej sprawie nadzorował prokurator Bogusław.

Opracowanie własne.

Podaj imię osoby, która mogłaby występować – w myśl prawa obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej – jako oskarżyciel posiłkowy w procesie dotyczącym sprawy przedstawionej w tekście.

.....

Zadanie 23. (0–2)

Przepisy prawne z kodeksu obowiązującego w Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 261. § 1. Nikt nie ma prawa odmówić zeznań w charakterze świadka, z wyjątkiem małżonków stron, ich wstępnych, zstępnych i rodzeństwa oraz powinowatych w tej samej linii lub stopniu, jak również osób pozostających ze stronami w stosunku przysposobienia. Prawo odmowy zeznań trwa po ustaniu małżeństwa lub rozwiązaniu stosunku przysposobienia. Jednakże odmowa zeznań nie jest dopuszczalna w sprawach o prawa stanu, z wyjątkiem spraw o rozwód.

Dz.U. [...], nr 43, poz. 296, z późn. zm. (stan prawny na 8 kwietnia 2019 r.).

23.1. Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Kodeks, w którym zamieszczono przytoczone przepisy prawne, to

- A. *Kodeks postępowania cywilnego.*
- B. *Kodeks postępowania karnego.*
- C. *Kodeks rodzinny i opiekuńczy.*
- D. *Kodeks cywilny.*

23.2. Wyjaśnij, na czym polega instytucja prawna, której nazwę podkreślono w przytoczonych przepisach prawnych.

.....
.....
.....
.....

Zadanie 24. (0–2)

Fragment polskiego pisma procesowego

Kraków, 15 września 2015 r.	
1. [NAZWA STRONY] Bogumiła Brzozowska ul. Lawendowa 156/58, Chrzanów PESEL: 76042499999	2. [NAZWA SĄDU] w Krakowie II Wydział Cywilny Odwoławczy za pośrednictwem Sąd Rejonowy w Chrzanowie I Wydział Cywilny
3. [NAZWA PISMA / ŚRODKA ODWOŁAWCZEGO] Zaskarżam w całości postanowienie Sądu Rejonowego w Chrzanowie I Wydział Cywilny z dnia 9 września 2015 roku dotyczące odrzucenia skierowanego przeze mnie pozwu.	

Na podstawie: [www.krakow.\[...\].gov.pl](http://www.krakow.gov.pl)

Uzupełnij fragment pisma – wpisz odpowiednie nazwy.

Nazwa 1. –

Nazwa 2. –

Nazwa 3. –

Zadanie 25. (0–1)

O dokumencie międzynarodowym dotyczącym praw i wolności człowieka

Dokument został podpisany 7 grudnia 2000 roku podczas szczytu Rady Europejskiej w Nicei przez szefów rządów bądź głowy państw krajów członkowskich Unii Europejskiej. Zawiera zbiór praw osobistych, politycznych i socjalnych.

Na podstawie: *Europeistyka. Leksykon*, red. W. Stankowski, Warszawa 2001, s. 166.

Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Tekst dotyczy

A. *Karty praw podstawowych.*

B. *Europejskiej karty społecznej.*

C. *Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka.*

D. *Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych.*

Zadanie 26. (0–1)

O zarzutach wobec Gorana Hadzicia

Hadzić jest oskarżany [...] o zbrodnie przeciw ludzkości, między innymi o masakrę Chorwatów w szpitalu w Vukovarze w 1991 roku, w czasie której zamordowano 250 osób. Na Hadziciu ciąży w sumie 14 zarzutów zbrodni wojennych i zbrodni przeciwko ludzkości.

www.polskieradio.pl

Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Trybunał, przed którym stanęła osoba opisana w tekście, to

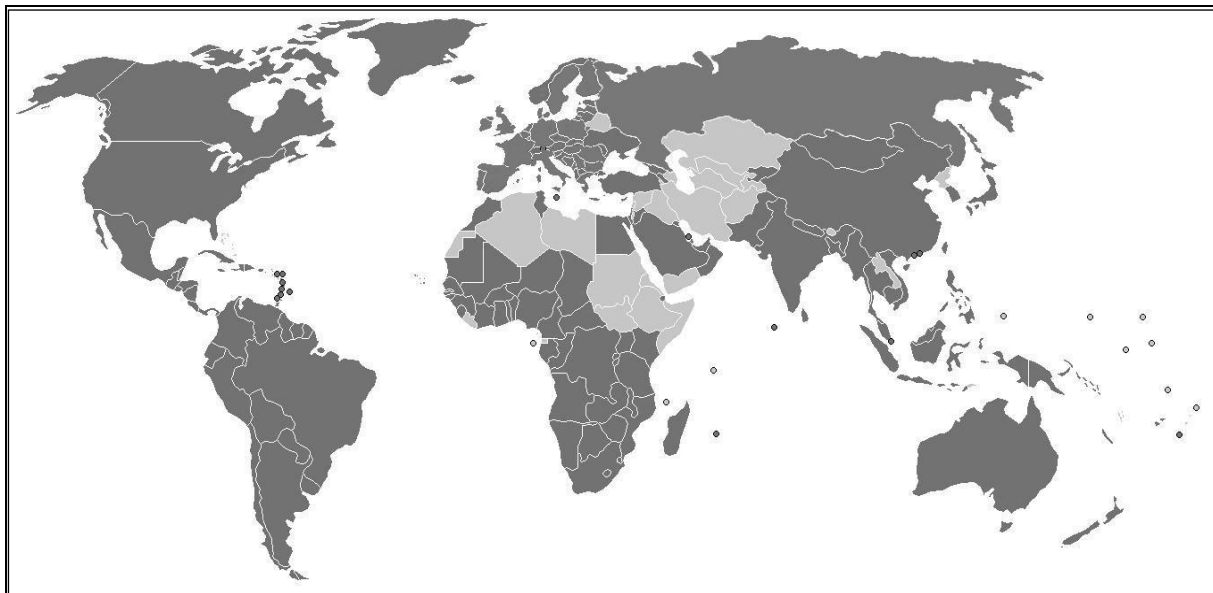
- A. Europejski Trybunał Praw Człowieka.
- B. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości.
- C. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej.
- D. Międzynarodowy Trybunał Karny dla b. Jugosławii.

Zadanie 27. (0–1)

O jednej z organizacji międzynarodowych

Organizacja międzynarodowa utworzona w 1995 roku. Jej głównym zadaniem jest liberalizacja międzynarodowego handlu dobrami i usługami, obniżanie cel i taryf, przestrzeganie praw własności intelektualnej, prowadzenie wspierającej handel polityki inwestycyjnej, rozstrzyganie sporów dotyczących wymiany handlowej. Siedziba organizacji znajduje się w Genewie.

Mapa polityczna świata (kolorem ciemnoszarym oznaczono państwa członkowskie organizacji wskazanej w tekście zgodnie ze stanem na 2012 rok)

upload.wikimedia.org

Podaj pełną polską nazwę organizacji, której dotyczą materiały źródłowe.

.....

Zadanie 28. (0–3)

Fragment 1. Z umowy międzynarodowej

Artykuł 5. Strony zgadzają się, że zbrojna napaść na jedną lub więcej z nich w Europie lub Ameryce Północnej będzie uznana za napaść przeciwko nim wszystkim[,] i dlatego zgadzają się, że jeżeli taka zbrojna napaść nastąpi, to każda z nich, w ramach wykonywania prawa do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony [...], udzieli pomocy Stronie lub Stronom napadniętym, podejmując niezwłocznie, samodzielnie jak i w porozumieniu z innymi Stronami, działania, jakie uzna za konieczne, łącznie z użyciem siły zbrojnej, w celu przywrócenia i utrzymania bezpieczeństwa obszaru północnoatlantyckiego.

O każdej takiej zbrojnej napaści i o wszystkich podjętych w jej wyniku środkach zostanie bezzwłocznie powiadomiona Rada Bezpieczeństwa. Środki takie zostaną zaniechane, gdy tylko Rada Bezpieczeństwa podejmie działania konieczne do przywrócenia i utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Fragment 2. Z *Karty Narodów Zjednoczonych*

Artykuł 51. Żadne postanowienie niniejszej Karty nie narusza naturalnego prawa każdego członka Organizacji Narodów Zjednoczonych, przeciwko któremu dokonano zbrojnej napaści, do indywidualnej lub zbiorowej samoobrony, zanim Rada Bezpieczeństwa zastosuje środki, konieczne dla utrzymania międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Środki podjęte przez członków w wykonaniu tego prawa do samoobrony powinny być natychmiast podane do wiadomości Radzie Bezpieczeństwa i w niczym nie powinny naruszać wynikającej z niniejszej Karty kompetencji i odpowiedzialności Rady do podjęcia w każdym czasie akcji, jaką uzna ona za konieczną dla utrzymania albo przywrócenia międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa.

Dz.U. [...], nr 87, poz. 970; www.unic.un.org.pl

28.1. Podaj pełną polską nazwę organizacji międzynarodowej funkcjonującej na mocy aktu prawnego, którego fragment przytoczono jako pierwszy.

.....
.....

28.2. Odnosząc się do trzech kwestii, uzasadnij, że artykuł 5. aktu prawnego, którego fragment przytoczono jako pierwszy, nie jest sprzeczny z zaprezentowanym artykułem *Karty Narodów Zjednoczonych*.

-
.....
.....
.....
-
.....
.....
.....
-
.....
.....
.....

Zadanie 29. (0–2)

O konfliktach w państwach arabskich w drugiej dekadzie XXI wieku

Opis A. Powstanie, które w tym państwie wybuchło przeciwko reżimowi Asada, przerodziło się w konflikt między sunitami a szyitami. Etniczna i religijna mieszanka oraz skomplikowany układ interesów regionalnych i globalnych powodują, że to państwo stało się polem strategicznej rozgrywki, w której udział biorą m.in. Turcja, Iran oraz Rosja i USA.

Opis B. W wyniku wystąpień społecznych uciekł z kraju prezydent Zajn al-Abidin Ibn Ali (Ben Ali). Odbyły się demokratyczne wybory, które wygrała muzułmańska Partia Odrodzenia. Głową państwa został działacz na rzecz praw człowieka Al-Munsif al-Marzuki.

Fragment mapy politycznej Afryki, Azji i Europy

www.worldatlas.com

Uzupełnij tabelę – do każdego opisu dopisz nazwę właściwego państwa oraz numer, którym oznaczono je na mapie.

	Nazwa państwa	Numer na mapie
Opis A.		
Opis B.		

Zadanie 30. (0–1)

O obywatelstwie Unii Europejskiej

Konstrukcja obywatelstwa Unii jest istotnie odmienna od obywatelstwa państwa narodowego [...]. Jego traktatowe podstawy [sprzed traktatu z Lizbony] znajdują się w szczególności w *Traktacie ustanawiającym Wspólnotę Europejską* (TWE) – co wzmacnia znaczenie instytucji obywatelstwa Unii, bo sytuuje je w prawie wspólnotowym – i w *Traktacie o Unii Europejskiej* (TUE).

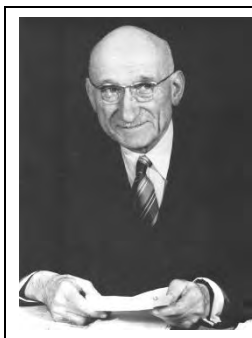
J. Raciborski, *Obywatelstwo w perspektywie socjologicznej*, Warszawa 2011, s. 112.

Wyjaśnij, na czym polega odmiennność w sposobie uzyskiwania obywatelstwa wskazanego w tekście i obywatelstwa państwa narodowego.

.....
.....
.....

Zadanie 31. (0–2)

O polityku

Francuski polityk, doktor prawa. W 1946 i 1947 roku pełnił funkcję ministra finansów, a na przełomie 1947 i 1948 roku – premiera Francji. Jako minister spraw zagranicznych (1948–1953) opowiadał się za jednością Europy Zachodniej.

Uzupełnij zdania – wpisz nazwisko (A.), pełną nazwę organizacji międzynarodowej (B.) oraz oficjalną nazwę państwa (C.).

W materiale *O polityku* przedstawiony został (A.), który przyczynił się do powstania pierwszej z wspólnot europejskich – EWWiS. Po kilku latach podpisano traktaty rzymskie, na mocy których powstały kolejne wspólnoty: Europejska Wspólnota Energii Atomowej oraz (B.)

Państwami założycielskimi tych wspólnot były: Republika Francuska, Królestwo Belgii, Królestwo Niderlandów, Wielkie Księstwo Luksemburga, Republika Włoska oraz (C.)

Zadanie 32. (0–12)

Wybierz jeden spośród podanych tematów i napisz wypracowanie.

Temat 1.

Scharakteryzuj instytucje Unii Europejskiej uczestniczące w procedurze budżetowej oraz ich rolę w uchwalaniu budżetu unijnego.

Temat 2.

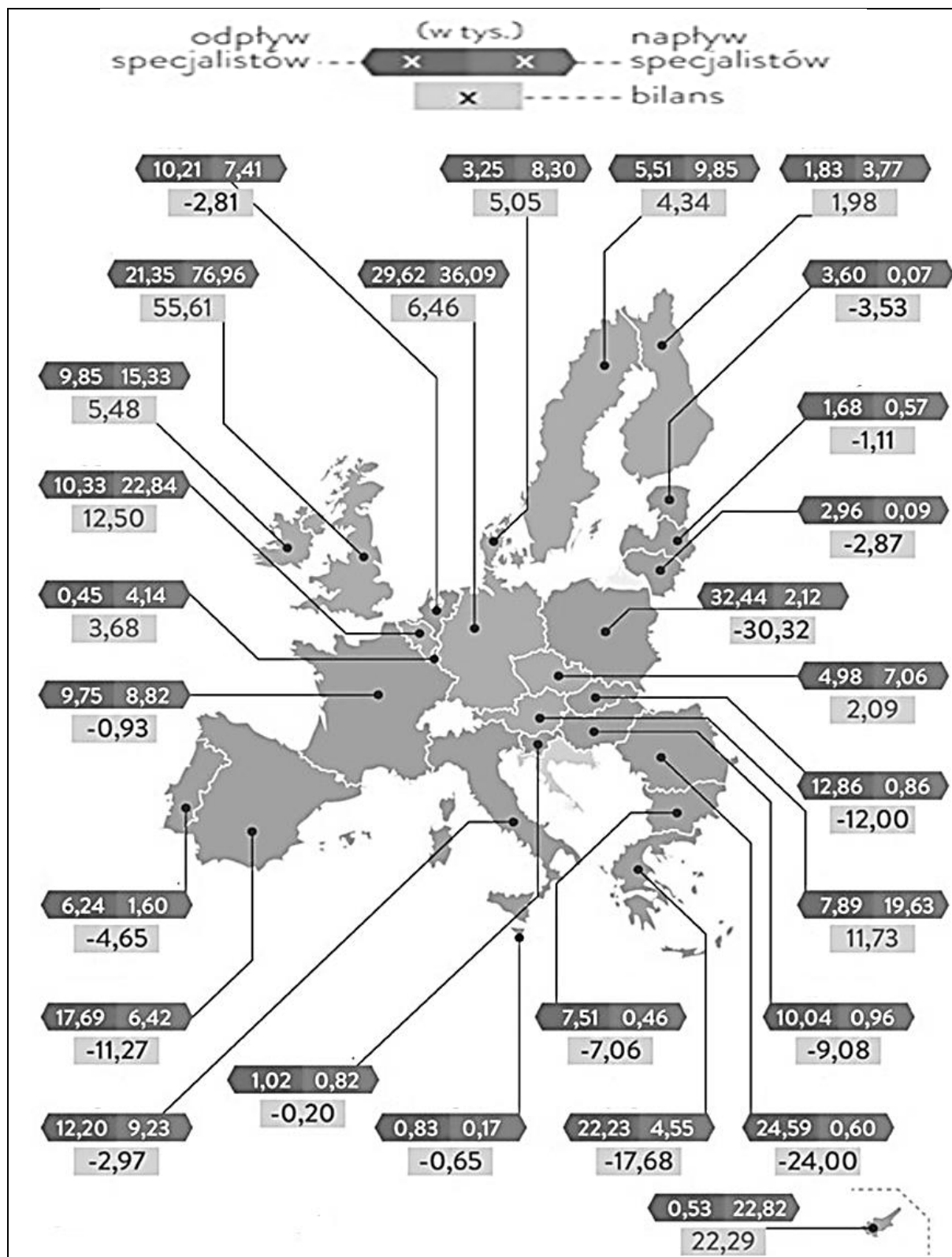
Migranci zarobkowi w Unii Europejskiej – scharakteryzuj założenia tej organizacji w sprawie migracji wewnątrzunijnych, modele polityki państw wobec migrantów oraz szanse i zagrożenia wynikające z migracji dla migrantów oraz społeczeństw państw wysyłających i przyjmujących.

O polityce państw skandynawskich wobec migrantów

Asymilacja została obarczona piętnem wartościowania, a przez to dała możliwość pojawienia się w publicznym dyskursie (i w rzeczywistości) dyskryminacji, odsuwania i izolowania tych jednostek czy grup, które uznane zostały za słabsze, mniejsze, gorsze. [...] [Nastąpił] odwrót od asymilacji jako sposobu na ład społeczny [...] [i zastąpiono] ją ideą integracji.

Wzory wielokulturowości we współczesnym świecie,
red. K. Golemo, T. Paleczny, E. Wiącek, Kraków 2006, s. 95, 100.

Migracje specjalistów w Unii Europejskiej w latach 2003–2014 (bez jednego z państw)

www.biztok.pl

Temat 3.

Scharakteryzuj konstytucyjne zasady ustrojowe stanowiące o formie państwa we współczesnej Rzeczypospolitej Polskiej i porównaj je z tymi funkcjonującymi na podstawie aktu prawnego, którego fragment przytoczono.

Fragment *Artykułów henrykowskich* z 1573 r.

My[,] szlachta i rycerstwo królestwa Polskiego, narodów tak polskiego, jako i litewskiego, [...] zastrzegamy, aby [...] niżej wyrażone artykuły zawierające w sobie pewne nasze prawa i prerogatywy, zostały uznane i zatwierdzone, a to w sposób następujący:

Henryk, z bożej łaski król Polski [...]

1. Iż za żywota naszego my i potomkowie nasi, królowie polscy [...] nie mamy mianować ani obierać jakiego, składać żadnym sposobem ani kształtem wymyślonym, króla, na państwo sukcesora naszego sadzać, a to dlatego, aby zawdy wiecznymi czasy po zejściu naszym i potomków naszych wolne obieranie zostało wszem stanom koronnym [...].

3. A w sprawach koronnych, które się dotykać będą osoby naszej i dostojęństwa naszego, poselstw do krajów cudzych wysyłanych i cudzych także poselstw słuchania i odprawowania, wojsk jakich albo żołnierzy zbierania albo przyjmowania, my i potomkowie nasi nie zaczynać i czynić nie mamy bez rady rad koronnych obojga narodu, spraw sejmowi należących w niczym nie naruszając [...].

7. [...] ustanawiamy i za wieczne prawo mieć chcemy, aby każdego sejmu walnego naznaczeni i mianowani byli z rad koronnych osób 16 [...], którzy by u nas ustawicznie byli[,] przestrzegając osoby dostojęństwa naszego i wolności pospolitej, bez której rady i wiadomości nic my i potomkowie nasi czynić nie mamy ani będziemy mogli w sprawach potocznych (nie wzruszając nic sejmowych) [...].

9. Sejm walny koronny we dwie lecie najdalej być ma składan, a gdzie by tego była pilna a gwałtowna potrzeba Rzeczypospolitej, tedy za radą panów Rad obojga państwa [...] go składać będziemy, a dłużej go dźierzyć nie mamy, najdalej do sześciu niedziel. A przed takowymi sejmy w Polsce, wedle zwyczaju, a [w] Litwie [–] wedle statutu Wielkiego Księstwa Litewskiego sejmiki powiatowe być mają, jako w Kole i Korczynie sejmik sławny bywa, także w Litwie i w Wołkowysku główny sejmik być ma; na które sejmiki przez posły swe potrzeby przypadłe zwykłym obyczajem oznajmiać mają.

16. Sprawiedliwość pospolitą sądową kraje Korony Polskiej niektóre sobie zezwoliły[,] ujmując ją z osoby królewskiej; czego my im pozwalamy i hamować nie mamy [...].

17. Osobliwie to warujemy, iż podatków ani poborów żadnych w imionach [dobrach] naszych, królewskich i rad duchownych, także ceł nowych [...] składać i postanawiać nie mamy, bez zwolenia wszech stanów na sejmie walnym [...].

21. A jeślibyśmy (czego Boże uchowaj) co przeciw prawom, wolnościom, artykułom, kondycjom wykroczyli, albo czego nie wypełnili, tego obywatele koronni obojga narodu od posłuszeństwa i wiary nam powinnej wolne czyniemy i panowania.

Wiek XVI–XVIII w źródłach, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1999, s. 108–110.

na temat nr

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

BRUDNOPIS (*nie podlega ocenie*)